

EELK Lääne praost-
konna aastakirjad
2012

Scripta Annalia

Aeg ja hingamine

Scripta Annalia toob kaheksandat korda lugejate ette väikese valiku lõppeva aasta sündmustest. Esimene Scripta ilmus jõuluks 2005, aga Jõululehe nime all on aasta-ülevaade ilmunud juba 1993. aastast. On teemasid, mis on olnud aktuaalsed pikka aega, aga igal aastal on olnud ka sündmusi, mis teeb selle aasta kordumatuks.

Meie kasutuses olev aeg on midagi enam kui kronos, mida saab mõõta kella ehk kronomeetriga. Aeg võib kord kihutada tohutu kiirusega ja teinekord on sekundid tundide pikkused. Ärgem unustagem Horatiuse õpetust: *Carpe diem* — kasuta päeva!

Tänavu tänasime Jumalat 21 vabadusaasta eest. Iisraeli rahva teekond Egiptuse orjusest töötatud maale kestis 40 aastat. Raskeimad ajad olid just siis, kui käidud oli pool teekonnast. Sealmaal oleme praegu meigi. Just nüüd on vaja eriti suurt usku ja eriti kindlat lootust Jumalale, sest on oht vahetada käsud kuldvasika vastu. Pole imestada, et meie rahvas küsib: kas me niisugust Eestit tahtsi-

me? Oleme aga alles rännakul vabaduse poole.

Kirik elab maailma keskel, kuulutab Jumala sõna ja kutsub inimesi meeleparandusele. On suur ime, et kõik kogudused suudavad edasi töötada ja seisavad praegu uute valimiste ees. Loeme selle aasta Scriptast koguduste elust ja töötegiast. Elanikkond meie praostkonnas väheneb murettekitava kiirusega. Mis saab edasi? Muredest hoolimata on põhjust olla tänulik — mitu kirikut on saanud põhjaliku remondi. Scripta Annalias on hulk lugusid, mille põhjal saab igapäev kokku panna oma pildi lõppevast aastast. Suur tänu kõigile, kes on kaasa aidanud selle vihiku ilmumisele! Scripta ei saaks ilmuda meie sõpruspraostkonna Schmalkaldeni rahalise toetuseta.

Inimestena on igaühel meenutada lõppevast aastast just teda puudutavaid asju. Mu hea sõber praost Veli-Matti Hynninen kirjutas mõni päev tagasi oma kodulehel: „Est iactura gravis quaesitum amittere damno; sed tibi cum valeat corpus, superesse putato.” (Mõnikord tuleb loobuda

paljust, mis suure vaevaga saavutatud, ja kaotus tundub raske. Tähtsaim on aga see, et säiliks ihulik tervis.) Ta kirjutas seda oma tervisest lähtudes. See ladina tarkus puudutas mind eriti selle tõttu, et lugesin seda haiglas. Kogesin isegi sel aastal, et tervist tuleb hinnata ja hoida. Lugesin haiglas olles varalähkunud professor Mart Kulli raamatut „Hingake!”, kus ta annab hulga häid soovitusi. „Meie kodu ja elujärg on tegelikult ju siin ja praegu täpselt nii valmis, kui valmis nad on. Siin ja praegu. Sõbrad ja teekaaslased on külas siin ja praegu. Sellise sinu juures säärases olukorras, nagu see kõik praegu just on. Nad ei armasta sind selle eest rohkem, et homme on kõik valmim ja sa ise... Heal juhul vanem ja väsinum. Ärme räägi, kuidas kõik olema hakkab. Ärme lükka sõpru ja rahulolemist, siin ja praegu paigas olekut edasi. Edasi lükates ei saa teadagi, et sind tunnustati ja vajati, imetleti ja armastati.”

Head lugemist!

Tiit Salumäe
Praost

Sisukord

Lk 3 Praostkond.

Lk 4–5 Intervjuu.

Lk 6–9 Haapsalu kogudus.

Lk 10 Kullamaa kogudus.

Lk 11 Karuse kogudus.

Lk 12 Piirsalu kogudus.

Lk 12–13 Lääne-Nigula kogudus.

Lk 14 Martna kogudus.

Lk 15 Varbla kogudus.

Lk 16 Hanila kogudus.

Lk 17 Mihkli kogudus.

Lk 17 Vormsi kogudus.

Lk 18 Nõva kogudus.

Lk 19 Ridala kogudus.

Lk 20 Lihula kogudus.

Lk 21 Noarootsi kogudus.

Lk 22 Märjamaa kogudus.

Lk 23 Kirbla kogudus.

Lk 24 Katharina Ufhoitz.

Jõuluuag

Lk 1 Tiit Salumäe: Kas kõik on juba kuulnud?

Lk 2–3 Jõuluuag Lääne praostkonnas.

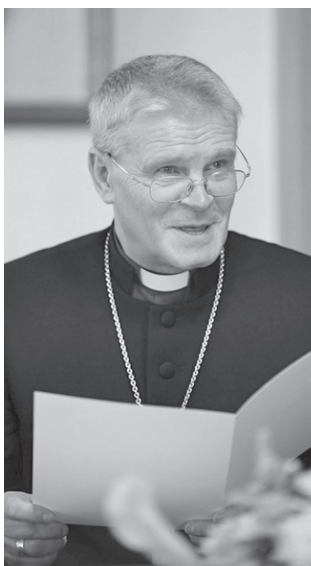
Lk 4 Innar Mäesalu tervitus.

Lk 4 Schmalkaldeni dekanadi esindajate tervitused 2012. aasta jõuludeks.

EELK Lääne praostkonna aastakirjad 2012

Toimetised nr 29. Väljaandja © EELK Lääne praostkond, Haapsalu, november 2012. Koostaja Tiit Salumäe. Toimetaja Lehte Ilves. Kujundus ja küljendus Ivar Soopan. Korrektuur Heli Tammik. Esikaanel: Hanila kirik. Fotod praostkonna, koguduste ja ajalehe Lääne Elu arhiividest. Trükitud Haapsalu trükikojas.

Armsad õed ja vennad Lääne praostkonnas!

Selle jõulutervitusega tahan soovida teile kõigile palju usku, sest eelolev aasta on meie kirikus kuulutatud usu aastaks. Usk on valitud aastateemaks ka suures roomakatoliku kirikus. Usk on kristliku maailma hing ja elujõud. Just ühiskonna ilmalikustumise taustal on küsimus usu kohta muutunud järjest aktuaalsemaks.

Minu käest on mitmel pool Euroopas küsitud, mida teeb kirik selleks, et peatada islami pealetung. Olen vastanud, et see ei peagi olema eesmärk omaette. Küll tuleb meil olla kindel oma usus Kristusesse, kes on meie õndsuse, kristliku kiriku ja kogu õhtumaise tsivi-

lisatsiooni alus. Usuelu on ka võidukas elu.

Johannese evangeeliumi lõpus tõdetakse, et kõik seal kirja pandu on selleks, „et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala poeg, ja teil uskudes oleks elu tema nimes.” (Jh 20:31) Johannese esimeses kirjas lisatakse, et „Jumal on andnud meile igavese elu ja see elu on tema Pojas. Kellel on Poeg, sellel on elu; kellel ei ole Jumala Poega, sellel pole elu.” (1Jh 5:11,12)

Isegi kirikukauged inimesed tajuvad, et peale jääb see, kelle usk on tugevam, isegi kui usku mõistetakse erinevalt. Kus pole usku, seal ollakse nõrgad ja lootusetud. Kus pole usku Jumalasse, kaotatakse silmist tulevik ja

elu perspektiiv, igavese elu lootus, ning siis mattub pimedusse ka olevik. Jõululaps Jeesus avab meie silmad nägema seda elu igavest ja võidukat perspektiivi, täites meie südamed jumaliku armastuse uuendava väega.

Läänemaa usujuured on sitked ja sügavad: Siin on Eesti ühed vanimad kirikud, siit on alguse saanud vaimulikud ärkamised, siin liidavad läbi aegade püsinud kogudused tänagi rahvast usus ja osaduses. Soovin teile kõigile viljakat usuaastat Jeesuse sõnadega: „Uskuge valgusesse, kuni teil valgus on, et te sünnikssite valguse lasteks.” (Jh 12:36)

Andres Pöder
Peapiiskop

EELK Lääne praostkond

Kooli 6, pk 51, 90501 Haapsalu. Tel 473 7166, 473 7167, 528 0635, laane@eelk.ee.
Swedbank 221028043556. EELK Konsistoorium. Praost Tiit Salumäe.
Abipraost Leevi Reinaru. Sekretär Lydia Kalda.

Kurhessen-Waldecki maakirikus sõprust värskendamas

Augusti viimasel nädalal viibisid õpetajad Tiit Salumäe ja Kristel Engman EELK delegatsiooni koosseisus Kurhessen-Waldecki maakirikus Hofgeismaris, kus peeti EELK ja maakiriku vaimulike ühisseminar.

Käsitleti jumalateenistuste ja ametitalitustega seotud küsimusi postsekulaarses ühiskonnas. Räägiti ühiskonna ootustest ja kiriku võimalustest, aga ka viimaste aastakümnete muudatustest, mis kirikule uusi ülesandeid esitavad. EELK esindajad kohtusid ka maakiriku piiskopi Heiniga.

Eesti esindajad külastasid sõpruspraostkondi (dekanaate) ja osalesid sealsetel jumalateenistustel. Tiit Salumäe ja Kristel Engman käisid külas Schmalkaldeni sõpruspraostkonnas. 26. augusti pidulikul jumalateenistusel Fambachi kirikus andis Tiit Salumäe edasi Lääne praostkonna ja Haapsalu koguduse tervitused ning pidas jutluse.

Nõupidamisel arutati sõpruspraostkondade koostöö hetkeseisu ja tulevikku. Schmalkaldeni dekanadi vaimulikud avaldasid lootust, et senine koostöö jätkub nii praostkon-

Fambachi kiriku ees enne piduliku jumalateenistuse algust.

na, koguduste kui ka koguduseliikmete tasandil.

Lääne praostkonna ja Haapsalu koguduse suhted Schmalkaldeni dekanadiga ulatuvad 1990. aastate keskele, mil tehti esimesed vastastikused visiidid. Viimati väisasid Schmalkaldeni esindajad Lääne praostkonda 2010. aastal. Lääne praostkonna delegatsioon viibis sõpruspraostkonnas möödunud aasta oktoobris. Juba 16. septembril

oli Haapsalus ja pidas toomkirikus jutluse Kurhessen-Waldecki maakiriku prelaat Marita Natt. Ka õpetaja Katharina Ufholzi aastane praktikum Haapsalu koguduses on üks kahe kiriku vahelise koostöö hea näide.

Schmalkaldeni dekanat on aastaid toetanud Lääne praostkonna kroonika Scripta Annalia väljaandmist.

Kristel Engman

Juhtorganite valimised

EELK Kirikukogu otsuse alusel on kõikides EELK kogudustes juhtorganite valimised ajavahemikul 4. novembrist 2012 kuni 3. märtsini 2013.

Osa meie praostkondi on juba valinud uued juhtorganid, osas kogudustes on valimised alles pärast aastavahetust.

Täna kõiki koguduste nõukogude, juhatuste ja revisjonikomisjoni liikmeid, kes on

ennastsalgavalt teinud tööd koguduste elu edendamisel. Praostkondade nõukogude ja EELK XXIX Kirikukogu liikmete valimised on ajavahemikul 3. märtsist 31. maini 2013.

Täna siinkohal ka praostkonna sinodi koosseisu üksmeelsest ja soovin uuele, valitavale koosseisule indu ja armastust Issanda ja tema püha kiriku teenimisel.

Kirikukogu komisjoni-de, konsistooriumi valitavate assessorite, kantsleri, kiriku-kohtu ja EELK nõukogude liikmete valimised toimuvad EELK XXIX Kirikukogu korralisel sügisistungjärgul 26.–27. novembril 2013.

Täpsemalt loe: <http://www.eelk.ee/valimised/>

Tiit Salumäe
Praost

EELK tänab

Anda EELK Teeneteristi III järk:

Tõnis Padu (Haapsalu koguduse juhatuse aseesimees, arhitekt), **Lia Salumäe** (Haapsalu koguduse organist-koorijuht).

Anda EELK aukiri:

Kristel Engman (Lääne praostkonna vikaarõpetaja); Haapsalu kogudusest: **Malle Allmere** (diakooniatöötaja, kassapidaja), **Lehte Ilves** (juhatuse liige, ajakirjanik), **Mai-Ellen Koop** (diakooniatöötaja); Kirbla kogudusest: **Anu-Lii Jürman** (juhatuse esimees); Martna kogudusest: **Aime Kasepalu** (juhatuse aseesimees, kirikumees); Lääne-Nigula kogudusest: **Helle Reinaru** (muusikatoorik, orelimängija); Noarootsi kogudusest: **Tiiu Tulvik** (juhatuse esimees, organist).

Anda EELK tänukiri:

Lääne-Nigula kogudusest: **Mehis Ehanurm** (juhatuse liige, kirikuteenija), **Lehte Jõe** (lastetöö koordinaator, kooli usuõpetaja), **Mai Kallas** (koguduse perenaine), **Leili Mutso** (diakooniatöö koordinaator), **Herbert Roosipuu** (vabatahtlik abiline), **Kristel Teering** (vabatahtlik abiline); Nõva koguduse kaastöölised: **Aide Koppelmaa**, **Silvi Koppelmaa**, **Veljo Koppelmaa**, **Silja Siver**; Ridala kogudusest: **Alar Lonks** (juhatuse liige), **Maie Sepp** (revident).

Praosti tänukirja saanud

Dekaan **Michael Bedbur** (Schmalkalden, Kurhessen-Waldeck), 29.04.2012, tänu koostöö eest.

Haapsalu koguduse diakooniatöötaja **Mai-Ellen Koop**, 01.05.2012, 70. sünnipäev, tänu panuse eest koguduse töö edendamisele.

Fotograaf **Arvo Tarmula**, 11.05.2012, 75. sünnipäev ja tänu ürituste jäädvustamise eest. Õpetaja **Ants** ja organist **Tooni Leedjärv**, 20.05.2012, tänu pikaaegse töö eest.

Abipraost **Leevi Reinaru**, 15.07.2012, tänu 30aastase teenimise eest Lääne-Nigulas.

Nõva koguduse kaastöölised **Arnold Erit**, 20.07.2012, 85. sünnipäev, tänu töö eest Nõval, Juhatuse esimees **Lea Lehis**, 12.08.2012, juubelisünnipäev ja tänu pikaaegse töö eest Varbla koguduses.

Martna vald, 19.08.2012, tänu heade suhete eest valla ja koguduse vahel ning valla 20. sünnipäeva puhul.

Kasutage aega, sest me ei tea,

1970. aastal ei olnud kuigi tavaline, et üks noor inimene läheb usuteadust õppima. Kuidas Teie sellele otsusele jõudsite?

Minule ei olnud selle otsuse tegemine väga keeruline. Mul oli kristlik kodu, olin käinud ka pühapäevakoolis, kuigi tol ajal tuli seda varjata, sest kristlik laste- ja noortetöö oli keelatud ning seda nime ei kasutatud.

Olin õppinud usuteaduse instituudi muusikaosakonnas ja laulnud õppekooris, mõnda aega isegi Kaarli koguduse meeskoores. Nii olin tuttavaks saanud kirikuringkonna inimestega. Mida lähemale aga usuteaduse instituudi lävepakk jõudis, seda aeglasemaks samm läks.

Õppisite seal tervelt kümme aastat!

Minu esimene töökoht oli Tallinnfilmis. Sealtsi kutsuti mind Nõukogude armeesse. Teenisin seal 11 kuud — sain kõrge vererõhu pärast varem lahti.

Et mulle fotograafia meeldis, jätkasin selles ametis ka pärast sõjaväge. Olin üliõpilulise projektseerimisinstituudi Tsentrosojuzprojektis fotograaf. Sealtsi läksingi usuteadust õppima.

Tol ajal käis õppimine töö kõrvalt. Statsionaarset õpet ei olnudki, nii oli 7–8–10 aastat normaalne stuudiumi aeg. Koguduse peale määrati juba varem, aseõpetajana.

Kas vastab tõele, et olite õpingute ajal Lihulas praktilik?

Tegelikult ei ole olnud, kuigi paberite järgi määrati mind sinna. Sellega oli nii, et peapiiskop soovitas mul õpingute ajal kogudust teenima minna, aga mina arvasin, et mul on liiga vähe eksameid tehtud, peaksin veel õppima, aga töö kõrvalt ei jõua.

Süü tehtigi ettepanek: anna me sulle neljaks kuuks Lihula jutlustaja staatuse, Lihulasse ei pea ise minema, aga saad sel ajal stipendiumi ja võid õppimisele pühenduda.

Nõnda olin *pro forma* Lihulas, et saaksin stipendiumi ja võiksin õppida.

Milline oli Teie esimene kogemus vaimulikuna?

Minu juhendajad olid Evald Saag Pärnust ja praost emeeritus Arumaa, kes leidis, et minu kõnes peaks olema rohkem paatost. Enne kui läksin matustetalitust pidama, ütles Evald Saag, et põhiasjad on mulla panek, meieisapalve ja pühakirja tekstid. Ta andis organistile pr Valgepeale ülesande, et kui Soone ei oska hästi laulda, võtku tema viis üles. See oli kogu juhendamine.

Hakkama selle matusega saime, ei mäleta, et keegi oleks nurisenud.

Kui palju olete muusikaga tegelnud?

Kui õppisin muusikaosakonnas, sain mõne orelitunni prof Lepnurmelt, minu õpetajad olid ka pr Hella Teder, klaveriõpetaja oli pr Linask, harmooniat andis toomkoguduse organist Johannes Kappel. Enne olin õppinud viiulit, nii et muusikaga olen kokku puutunud ja liturgiat ma enamasti laulan.

Olete üsna tagasihoidlik piiskop, esile väga ei kipu.

Kui on põhjust, olen sõna seka öelnud, aga meil kipuvad kogudused olema pastorikesksed — pastor on A ja O. Küllap peab ta mõnel ajal olema mootor, mis kogudust veab, aga üksi

Einar Soone ja Anu-Mai Salumäe 2010. aastal Kaarli laadal. Foto: Sirje Semm

ja domineerivalt tegutseda ei ole minu stiil. Olen püüdnud leida kaastöötajaid ja neile ülesandeid delegeerinud.

Mis Teil viga delegeerida, Kaarli kirik ju suur ja rikas, Eesti rikkaim kogudus!

Olen olnud 12 aastat Virumaal, teenisin Lüganuse ja Kiviõli kogudust. Lüganuse oli tolle aja kohta suur kogudus, Kiviõli oli väike. Neil ei olnud oma kirikut,

käisime koos õigeusu kirikus. Liikmeid oli vähe.

Enne kui Kiviõlis sai jumalateenistust pidada, sättisid koguduse inimesed sisustuse valmis — õigeusu kirikus ei ole teenistuse ajal istepinke. Nad pidid paigaldama kantsli, altari ja altarivõre, pingid — kõik rasked kanda, aga see väike kogudus suutis seda! Seal nägin, kui suur jõud on, kui koguduse liikmed midagi teevad. Sain seal

kui palju on meile seda antud

EINAR SOONE

Sündinud 26. septembril 1947
Raplas

HARIDUS

1955-1966 Tallinna 21. keskkool ja 6. tööliskoort keskkool
1970-1980 EELK usuteaduse instituut

TÖÖ

3. okt 1973 ordineeritud aseõpetajaks

29. mail 1980 õpetaja õigused
1973-1985 Lüganuse ja Kiviõli koguduse õpetaja

1985-2012 Tallinna Kaarli koguduse õpetaja

1992 — EELK piiskop

Teised ülesanded

1990-1992 EELK konsistooriumi assessor

1990-1993 Tallinna praostkonna praost

1993 — Eesti Kirikute Nõukogu president

AUTASUD

EELK Kuldrist, EELK teeneteristi I järk

Eesti Punase Risti II klassi teenetemärk

Püha Platoni orden

Eesti Kaitseliidu Valgeristi III klassi teenetemärk

Eesti Kaitseväge teenetemärk

Muinsuskaitse Seltsi medal

Eesti Politsei teenetemärk

Maarjamaa Konvendi orden

Forselluse Seltsi medal Wastne Testament 1686

aru, miks minu eelkäija õpetaja Elmar Kull ütles, et Lüganusel on kirik, Kiviõlis kogudus.

Lüganusel olid inimesed palju passiivsemad, seal tuli õpetajal ise palju teha. Kiviõlis panid ka linnainimesed tähele, kuidas kirik hakkama sai. Kui harmooniumimängija jäi haigeks — ta oli üksik inimene —, hoolitsesid koguduseinimesed tema eest kuni surmani.

Ega alguses olnud ka Kaarlis palju töötajaid. Mõnikord on tõesti lihtsam töö ise teha, aga ma ei ole seda nimelt teinud ja olen tänu sellele saanud heade inimestega koos tööd teha.

Panite Kaarli koguduse õpetaja ameti sügisel maha. Mis kirikus Te nüüd pühapäeviti käite?

Olen pidanud õigeks — ka Kaarli õpetajana — käia Eesti teistes kirikutes. Nüüd saangi rohkem liikuda, peamiselt Hiiumaalt

maalt Virumaani. Lõuna–Eesti on jäänud kaugemaks, kuigi olen tahtnud näha, kuidas seal kogudused elavad.

Mis on kirikuõpetaja töös kõige raskem, kas jutluse kirjutamine?

Oleneb kogudusest ja olukorrast. Tallinnas peab jumalateenistuse ettevalmistust olema väga põhjalik, sest inimesi — väga mitmesuguseid seejuures — on rohkem kui väikeses kohas.

Ka leeritunni ettevalmistus on tähtis. Meil on olnud koguduses üle 200 inimesega leerirühmad, 1990. aastate keskel pidasime leeritundi rahvusraamatukogus.

Milline vaimuliku töö tahk Teile endale meeldib?

Olen lähtunud praktilisest vajadusest. Kui mind määrati Virumaale tööle, tuli palju teha füüsilist tööd. Kiriku ümbrus oli võssa kasvanud. Pastoraadi aias ei paistnud marjapõõsaidki välja. Tehti kiviktaimla, kirik tuli võsast välja. Mäletan Villem Raami märkust, kui käisime üliõpilastena ekskursioonil ja ta näitas, et lillepeenar või võsa mahavõtmine on suurem kuuatus kui jutlus.

Tähtis on tunnetada tervikut, teha selgeks, millise tööga on just praegu vaja tegelda. Seejärel venisid ka minu õpingud, sest kui tuli puid maha võtta ja ümbrust korrastada, ei läinud teoreetilisi teadmisi nii palju vaja.

Kui on põhjust, olen sõna sekka öelnud, aga meil kipuvad kogudused olema pastorikesksed — pastor on A ja O.

Teil on mitu ametit: piiskop, kirikute nõukogu president, pastoraalseminari juhatamine. Milles teie töö seisneb?

Luterlikus kirikus kuulun piiskopina kirikuvalitsusse, olen konsistooriumi, kirikukogu ja piiskopliku nõukogu liige. Eelmises kirikuvalitsuse koosseisus tegelesin kiriku kaadri küsimus-

tega. See on kiriku siseelu koos oma rõõmude ja muredega: vaimulikud, organistid, kirikutöötajad. Nüüd aitan sõlmida vaimulikega teenistuslepinguid ja sügisest juhatan usuteaduse instituudi pastoraalseminari.

Töö inimestega nõuab aega ja kannatust.

Milline amet neist enim aega ja energiat võtab?

Koguduses töötades oli mul nädala rütm: olid kindlad nädalapäevad, millal olin koguduses, millal tegin üldkiriklikku, millal kirikute nõukogu või ühiskondlikku tööd. Eesti koostöökogus, kriminaalpreventsiooni nõukogus, siseturvalisuse nõukojas jpm.

Reede oli puhkepäev, aga alati ei õnnestunud seda võtta, kuigi olen vaimulikele öelnud, et peab võtma puhkepäevi, muidu ei jaksa, tekib väsimus ja tüdimus, tervis läheb käest.

Nüüd nädalarütmi ei ole. Kui pastoraalseminaris on sessioonid, tuleb sellega tegelda hommikust õhtuni. Järgmisel nädalal teen juba midagi muud.

Kes õpivad pastoraalseminaris?

Pastoraalseminar on usuteaduse instituudi üks osa, selle aastane stuudium tuleb läbida igaühel, kes tahab saada kas preestriks või diakoniks. Preestri puhul on eelduseks teoloogiline kõrgharidus, diakonil piisab bakalauruse kraadist.

Ütlesite täiesti iseenesestmõistetavalt „preestriamet”. Mõnel kirikuõpetajal või koguduseliikmel lõikab see kõrva, tundub võõras.

Nimetused on kokkuleppelised ja vaimuliku nimetused on olnudki erinevad. Omal ajal oli pastor. Kõnepruugis öeldi hingekarjane — seda pastor tähendabki — ja olla hingekarjane on vaimuliku üks funktsioon.

Valgustusajastul oli vaimulik kogukonna valguse kandja, siis hakati teda kutsuma õpetajaks.

Vaimuliku kolmas funktsioon on hallata armuvahendeid, mis on kiriku kätte antud. See on preesterlik funktsioon: sakramentide seadmine, eestpaltvete pidamine.

Kui see tervik jääb arusa-

matuks, tõstetaksegi esile vaid üks tahk ja öeldakse näiteks, et vaimulik on õpetaja. Nüüd öeldakse, et ta on ka preester. Ka vabakogudustes on preestreid, presbüteri tähendab sedasama. Preester on ka roomakato-liku ja õigeusu kirikus.

Nimetuse puhul on traditsiooni ja rõhuasetuse küsimus, milline vaimuliku funktsioon domineerib. Luteri kirikus on vaimuliku ülesanded evangeeliumi kuulutamine, jutlustamine ja sakramentide seadmine, hingehoidlik töö jutluse, pihi ja vestluste kaudu.

Kuidas hoida vaimuliku väikeses kohas, kui tal ei ole täit töökohta, sest pole inimesi?

Kõik kirikuõpetajad ei lähe uuendustega kaasa, ei kannata albat ja leiavad, et luteri kirik läheb liiga katoliku kiriku nägu.

Soome ja Rootsi luteri kirikus ei kanta enam aastaid musta talaari, kas sealne kirik on seepärast katoliiklik või ikka luterlik? Meie traditsioonis on talaar seotud rohkem Saksa- maaga, kus kasutati preisi korra järgi talaari. Talaar on olnud haritlase, mitte vaimuliku riietus.

Meil võib kanda nii talaari kui ka albat.

Kui tihti jõuate oma suvekoju Hiiumaale?

Olen 1970. aastast püüdnud igal aastal Hiiumaal käia. Seal on meil väike peenramaa, teeme seal igal aastal puid ja muid töid, aga mõnus on istuda ka lõkke ääres ja tuttavatega juttu ajada.

Tallinnas mul vaba aega kuigi palju ei ole, käin ujumas, jalutan looduses. Aastaid tagasi tegin palju fotosid, võiks selle hobi uuesti käsile võtta. Meeldib perega Eestit mööda ringi reisida.

Kui osav olete kodustes töödes?

Ei ole eriti osav, aga mis vaja, olen teinud. Olen majale katust pannud. Hiiumaal lammutasime palkmaja ära ja panime teises kohas püsti. Ehitust olen

Järgneb 6. leheküljel

natuke teinud, aga oskustöölist ei ole minust tulnud.

Kas Teil ei ole kiusatust sõna võtta, kommenteerida näiteks skandaali Reformierakonnas?

Oleme lähtunud kirikute nõukogus, et me ei sekku päevakajalisesse teemadesse. Personaalne arvamus on üks asi, kiriku nimel sõna võttes peab jõudma kokkuleppele, aga need veskid jahvatavad aeglaselt: vaja infot, see läbi töötada, konsensusele jõuda.

Teatud küsimustes oleme seda suutnud: näiteks religioonipedagoogikas või omasooliste kooselu asjus.

Kui vaimulik tahab oma nimel sõna võtta, on see teretulnud, kuigi vahel imestan, kui kommentaarides leitakse, et mis see vaimuliku asi on. On küll, kodanikukohustus on teatud asjule viidata või esile tõsta. Tuleb aga lahus hoida, mis on kellegi isiklik arvamus ja mis kiriku kui terviku positsioon.

Kirikul ei lähe praegu hästi. Kogudused, eriti maal, kuivavad kokku, vaimulikke ei jätku ja raha pole. On olnud aga hullemaid aegu. Kas kirikul on praegu hea või halb aeg?

Vaimulikuna ütlen, et iga aeg on Jumala armu aeg ja seda peab võimalikult hästi kasutama. Ka isiklikus elus, sest me ei tea, kui palju meile aastaid antakse ja võimalusi kin-
gitakse.

Nõukogude ajaga võrreldes on olud kardinaalselt paremad, on rohkem võimalusi, isegi, kas oleme suutelised

kõike kasutama. Kas on raha ja inimesi, see on teine küsimus.

Igal ajastul on oma rõõmud ja oma mured. Praegu lähevad inimesed maalt ära, aga meil on igas kihelkonnas kirik. Kirikud oma kunstivaraga on aga kogu meie rahva vara ja väärtus. Kuidas seda hoida? Kuidas hoida ja motiveerida vaimulikku väikeses kohas, kui tal ei ole täit töökoormust, sest pole inimesi?

Kiriku ülesanne on otsida lahendusi, ka kirik vajab haldusreformi. Küsimus pole mitte üksnes haldamises, vaid ressursi otstarbekas kasutamises. Tegeleme sellega, eilegi oli see piiskoplikus nõukogus üks päe-

vakorrapunkt.

Kas meie silmad näevad päeva, mil Eesti luterlik kirik tunnustab samasooliste abielu?

Ma ei tea, mida meie silmad näevad ja kui kaua nad näevad, aga kui see juhtub, siis peab praegune kirikuvalitsus küll vahetunud olema.

Olete öelnud, et ei kandidateeri enam kirikute nõukogu presidendiks. Kas kavatsete pensionile jääda?

Kirikuseadus lubab 65aastaselt minna emerituuri. Mõtlesingi seda teha ja ameteist lahti öelda, aga mul paluti jätkata piiskopina.

Ka kirikute nõukogu vajab muutusi, järgmise aasta alguses on korralised valimised. Vanusele vaadates, tervist ja võimeid hinnates olen otsustanud koormust vähendada. Kus saan aidata, aitan, aga mitte enam sellise koormusega, nagu olen aastaid teinud.

Kes on Teie vaimulikud eeskujud ja õpetajad?

Olen õnnelik, et olen näinud eelkäijaid, kes on saanud oma hariduse enne sõda. Olen justkui sild eelmiste ja hilisemate generatsioonide vahel.

Bindan väga oma eelkäijaid, vanemat generatsiooni. Elmar Salumaa oli särav isiksus. Evald Saag on mind ristinud, temalt

olen praktiliselt nõu saanud, temaga olen perekonniti suhelnud. Inimesi, kellelt olen õppinud, on palju.

Praktilise nõu poolest olen hinnanud

Narva koguduse õpetajat Elmar Kulli, ta oli vangilaagris olnud ja Venemaal elanud. Nagu Albert Schweitzer, kes õppis keskeas veel arstiks ja läks Aafrikasse, õppis Elmar Kull ära soome keele, et võiks Venemaal soome ingerlasi teenida. Muretses suured säärikud, et külla jumalateenistustele pääseda, sest auto tuli jätta mitu kilomeetrit eemale maha.

Elmar Kull ja teised temasugused — nende õpetused on mul siiani mees ja mitmed nõuanded juhiseks võetud.

Lehte Ilves

Haapsalu Püha Johannese kogudus

Kooli 6, pk 51, 90501 Haapsalu, tel 473 7166, 473 7167, 528 0635, haapsalu@eelk.ee, http://haapsalu.eelk.ee. Koguduse õpetaja praost Tiit Salumäe; abilisid õpetaja Kristel Engman, õpetaja Kari Tynkkynen ja

SA Haapsalu Piiskopilinnus – seitse aastat külgtuules

Haapsalu piiskopilinnus on Eesti vanim kilinnus. Kuressaare on sajandi võrra noorem, Paide, Narva ja Rakvere nõukogude ajal uuesti üles ehitatud. Mida vanemaks Haapsalu linnus saab, seda hinnalisemaks ta muutub. Läheb veel paarsada aastat ja siis voolavad Haapsallu miljonid rahaühikud, et mitte ükski veel säilinud 13. sajandi mõrditükike kaduma ei läheks. Millimeeter haaval uuritakse läbi kivipinnad, et jäädvustada pisimadki jäljed keskaegsete meistrite käekirjast. Seni peab veel palju lagunema, et Haapsalu piiskopilinnuse erilisus ja ainukordsus vaieldamatuks väärtuseks saaks.

Alguse õhin

2005. aastaks oli kujunenud linnusele selle sajandi esimene soodne olukord: linnuse arendamiseks olid saabunud esimesed euromiljonid ja linn toetas linnusekompleksi arendamist. Sügisel 2005 asutas Haapsalu linn piiskopilinnuse haldamiseks ja arendamiseks sihtasutuse. See oli enam kui 450 aasta järel esimene kord, mil piiskopilinnusest sai taas eraldi majandusüksus. Selle vahega muidugi, et kui piiskopkonna ajal oli linnuse ülalpidamiseks kogu kirikuriigi sisetulek, siis nüüd toetab linnuse majandamist vaid väikese Haapsalu linna õhuke rahakott.

Sihtasutuse Haapsalu Piiskopilinnus (edaspidi SA) esimesse nõukokku kuulusid Olari Taal (esimees), Tiit Salumäe, Anton Pärn, Andres Ammas ja Piret-Hallik Sass. Tegevjuhiks valiti allakirjutanu. 2006. kevadel tuli haldus- ja müügijuhina tööle Marika Peberg.

Esimestel aastatel käis paralleelne töö: ühelt poolt linnuse haldus- ja müügisüsteemi kaivitamine ning konvendihooone avamine külastajatele, teiselt poolt õueala hõlmanud mitmeaastase europrojekti elluviimine. Kui SA linnuse üle võttis, oli toomkiriku kõrval külastajatele avatud veel kaks muuseumiruumi, kellatorn ja terrassil OÜ Helgi suvekohvik. Eesmärk oli avada konvendihooone kõik ruumid ja teadvustada, et tegemist ei ole mitte varemetehunnikuga, vaid hoonega, täpsemalt konvendihooonega — kunagise piiskoppide ja toomkapiitli residentsiga. Hakkasime juurutama nime „konvendihooone-muuseum“, sest nimetus „Väike linnus“

Teno lves. Juhatuse esimees Madis Kütt. Jumalateenistus pühapäeviti kl 11 toomkirikus (vastavalt teatele Jaani kirikus), reedeti kl 9 hommikupalvus Jaani kirikus. SEB 10602003965006; Swedbank 1120274032. Kantselei avatud E, K, R kl 9–15.

ja „linnus” tekitasid palju segadust. Et konvendihoone ruume avada, oli vaja need kõigepealt puhastada nõukogudeaegsest ehitusprahist ja sisse panna elekter. Järgmises etapis tuli luua ruumidesse sisu.

Samal ajal valmistasime ette järgmist arendusetappi, mis pidi hõlmama kogu konvendihoonet. EASi rahastusel koostas OÜ Vana Tallinn konvendihoone muinsuskaitseelised eritingimused ja restaureerimiskontseptsiooni, koostöös OÜ Fundinguga valmistasime ette piiskopilinnuse arengukava aastani 2013. Olles ühe suure europrojekti juba valmis kirjutanud, teadsin, kui tähtis on, et arendatav objekt oleks sees mitmesuguste tasandite arengukavades. Pingutasime, et Haapsalu piiskopilinnuse konvendihoone kujundamine keskajateemaliseks külastuskuseks oleks sees nii Haapsalu kui ka Lääne maakonna arengukavas.

Jalad maas

2007. aasta kevadeks oli selge, et linnalt ei ole loota toetust linnuse arendamiseks. Kultuuriprioriteedid olid promenaad ja kultuurikeskus. 2008. aastal saabus masu ja suurte plaanide aeg sai lõplikult otsa. 2009. aastal korraaks veel süttis lootus ühe suurema arendusprojekti elluviimiseks, mis oleks hõlma-

nud konvendihoone läänetiiba ja osaliselt toomkirikut, aga ka see unelm kustus üsna ruttu.

Häälestasime tegevuse ümber kasinusaja laine pikkusele. Sisult tähendas see, et suurtesse arendusplaanidesse ei panusta, vaid aasta jooksul teenitud tuluga püüame igal aastal korda teha mõne uue ruumi, kajastada uut linnuse ajaloo seotud teemat või muul kombel arendada konvendihoonet. Nii põlve otsas nikerdades on valminud alkeemialaboratoorium, hospital, toomkool, Valge Daami vangla, pesuruum, raidkivisaal. Järgmisel kevadel on kavas avada uuendatud relvasaal ja piiskopisaal.

Vettiv linnus

Märkimisväärne osa SA sissetulekust läheb remontimisele, parandamisele jms. Tänavune aasta on pidevate vihmade tõttu olnud linnusele raske. Et toomkirikul ja ka ülejäänud katustel (va põhjatiiva uus varikatus) puuduvad vihmavee äravoolu rennid, vajub kogu veemass seinu mööda alla ja suur osa muidugi seintesse. Linnus on läbi vettinud ja hallitab. Niiskuse tõttu on muret elektriga. Linnuse kõige õnnetum koht ongi toomkiriku katus. Katuse puitkonstruktsioon on osaliselt mädanenud ja katus seetõttu lohku vajunud. Katuseplekk vajab vahetamist. Praegu peab seda

igal aastal mitu korda lappima. Tuulekastid on mädanenud ja vihmaveerenne pole. Aga raha ka pole.

Teades linna rasket majanduslikku seisukorda, püüame ise võimalikult palju teha. Arvestades, et SA teenib enam kui 60% eelarvest ise (SA hallatav õueala on tasuta avatud), arvame, et SA Haapsalu Piiskopilinnuse moodustamine on ennast õigustanud ja maksumaksja raha on hästi linna hüvanguks kasutatud.

Positiivne partnerlus

Tegevkiriku ja SA koostöö ühise turismiattraktsiooni haldamisel ja kujundamisel on Eestis ainulaadne. Väga keeruline on suvine ürituste logistika, et saaksid peetud kõik kontserdid, festivalid, teatritendused, pulmad, matused ja sünnipäevad ning vastu võetud kõik turismirühmad ja üksikkülalastajad. Ent SA ja EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse koostöö on algusest peale sujunud. Meie positiivne partnerluskogemus võiks julgustada teisi piirkondi, sest vanad, keskaegsed kirikud on ühed vähesed Eesti turismiobjektid, mille väärtus ajas aina kasvab.

Ülla Paras

SA Haapsalu Piiskopilinnus juhataja

Lääne praostkonnad ja Haapsalu kogudus 2012

22. jaanuar. Tiit Salumäe jutlustab Huopalahti kirikus ja annab üle EELK koostöömedali praost Erkki Kokkole. Öhtul osaleb oikumeenilisel raadiopalvusel Loviisa kirikus ja annab üle EELK koostöömedali koguduse esimehele Juha Turjale.

10. veebruar. Tiit Salumäe õnnistab Maxima kaupluse Haapsalus.

17. veebruar. Tiit Salumäe peab Haapsalus Rändurite klubis ettekande palverännakust pühale maale.

19. veebruar. Haapsalu koguduse nõukogu. Võetakse vastu koguduse arengukava.

20. veebruar. Väikelastekodu põlengu aastapäeva palvus Jaani kirikus.

24. veebruar. Eesti Vabariigi 94. aastapäeva kontsertpalvus Jaani kirikus, miiting vabadussamba juures.

18. märts. Aastaks Saksamaalt Haapsallu teenima tulnud kirikuõpetaja Katharina Ufholz peab oma esimese eestikeelse jutluse Jaani kirikus.

25. märts. Küüditamise 63. aastapäeva mälestuspalvus ja Haapsalu Memonto lipu pühitsemine ristimiskabelis.

8. aprill. Ülestõusmispüha lastekirik. Hommikusel teenistusel esitavad lapsed pühapäevakooli õpetajate eestvedamisel vana legendi, kuidas munast sai ülestõusmispüha muna. Legend räägib noorest arukast printsessist Katariinast, kelle kodulinna Aleksandrias saabub Rooma keiser Maxentius. Suurejoonelisel vastuvõtul ei osale aga Katariina, kes on kristlane ja peidab end oma sõpradega kristlasi tagakiusava valitseja eest. Kui Katariina keisri käsu peale siiski paleesse läheb, võtab lugu ootamatu pöörde.

9. aprill. Tiit Salumäe on "Täheleeva" saates Andres Lipstoki üllatuskülaline.

25. aprill. Toomkirikusse paigutatakse Kultuurkapitali toetusel kunstivarade vitriin.

13. mai. Emadepäeva jumalateenistus ja lastekiriku õppeaasta lõpetamine.

18. mai. Kirikukontsert, koor Legato Rootsist

19. mai. Muuseumiöö Jaani kirikus ja toomkirikus.

20. mai. Külas on Põhja-Saksa Punase Risti delegatsioon, eesot-

sas juhataja Henning Kramer.

27. mai. Nelipüha jumalateenistus Haapsalus ja pidulik palvus Tallinna toomkirikus, kus peapiiskop annab üle EELK autasud, sh Haapsalu koguduse liikmeile. EELK teeneteristi III järk: Tõnis Padu (koguduse juhatuse aseesimees, arhitekt), Lia Salumäe (koguduse organist–koorijuht). EELK aukiri: Kristel Engman (Lääne praostkonna vikaarõpetaja); Malle Allmere (diakooniatöötaja, kassapidaja), Lehte Ilves (juhatuse liige, ajakirjanik), Mai-Ellen Koop (diakooniatöötaja).

1. juuni. Toomkirikut külastab Malta Vabariigi president.

17. juuni. Suure–Jaani vaimulikul laulupäeval osalevad koos tuhatkonna lauljaga ka Haapsalu koguduse koorid. Suure–Jaanis on vaimulikke muusikapidusid korraldatud pikka aega. Laulupäeva patrooni peapiiskop Andres Põderi teenimise aegu 1982. aasta suvel laulis kirikus ligi 400 inimest, nende hulgas ka Haapsalu kirikukoor. Laulupäeva hommik võttis tulijaid vastu vihma ja kõva tuulega, mis lennutas nii laulu– kui ka puude lehti. „Ma mõtlen, et mis sõnum sellel tuulel täna öelda on,” sõnas oma tervituskõnes kultuuriminister ja laulupäeva patroon Rein Lang ning pakkus, et see aitab hulgal omaaegsete hellilojate suurvaimudel, olgu Beethoven või Bruckner, kelle muusika laulupäeval kõlas, õigeks ajaks Suure–Jaani jõuda. Muusikapäevade kunstiline juht oli Andres Ulbo, üks üldjuht oli ka Sirje Kaasik.

2.–9. juuli. Tiit Salumäe külastab Siberi luterlikke kogudusi, kohtub Siberi luterliku kiriku piiskopi Vsevolod Lytkiniga ja Ingeri kiriku Siberi praostkonna esindajatega ning peab suruaiapäeva jumalateenistuse Ülem–Suetuki kalmistul.

11.–15. juuli. Haapsalu XIX vanamuusika festival.

15. juuli. Haapsalut külastab parun Volker von Buxhoeveden perega, osaleb vanamuusikafestivali lõpukontserdil.

25.–29. juuli. XIX rahvusvaheline Haapsalu keelpillifestival.

28. juuli. Kristuspäeva üritustel Tallinnas Lilleküla staadionil on kaastegev toomkoor.

19.–20. august. Koguduse ekskursioon Peipsi-äärsetesse kogudustesse ja tutvumine vanausuliste traditsiooniga.

22.–29. august. Tiit Salumäe pastorite konverentsil Hofgeismaris ja külaskäigul Schmalkaldeni sõpruspraostkonnas koos Kristel Engmani, Valga, Pärnu ja Ida–Harju praostkonna vaimulikega. Haapsalu ja Rendsburgi luterlike koguduste suhted ulatuvad linnade sõpruslepingute sõlmimisega ühte aega, s.o 20 aasta taha. Kohtumised ja kaasteenimine kummagi koguduse argielus on saanud harjumuspäraseks. Harjumuse jõu on saanud ka hea tava üle aasta üksteisele külakosti viia.

22.–26. august. Lasteansambel Sirje Kaasiku juhatusel külas Rendsburgis „Kooride öö“ raames. Kaastegevad Sirje Kaasik, Katharina Uffholz ja Lia Salumäe. Meie kutsuja ja võõrustaja õpetaja Hans–Joachim Haeger tunnistas, et kohtumised Haapsalu rahvaga on nende kogudusesisest elu lausa parandanud, hoogu juurde andnud ja noori koguduse juurde toonud. Reisi lõpupäev algas Hamburgi kirdepoolses eeslinnas Alt–Rahlstedti kiriku pühapäevasel teenistusel. Haapsallaste missioon oli üle anda EELK koostöömedal meie koguduse suurele sõbrale ja sõprusühete rajajale, sealse koguduse endisele õpetajale Harald Büschile, mida kirikulised soojalt heaks kiitsid.

1. september. Tiit Salumäe õnnistab Haapsalu muusikakooli lipu toomkirikus.

6. september. Haapsalut külastavad naispastorid Euroopast, Aasiast ja Aafrikast, kes peavad Tallinnas rahvusvahelist naisteoloogide konverentsi ja kohtuvad Jaani kirikus Tiit Salumäe ja Katharina Uffholziga.

8.–10. september. Tiit ja Lia Salumäe ning Madis Kütt külastavad Loviisa sõpruskogudust, tervitades uut kirikuõpetajat Seppo Apajalahti. Tiit Salumäe jutlustab Loviisa kirikus pühapäevasel missal, peetakse Koopa talu hoolekogu koosolek.

9. september. Haapsalus jutlustab Kurhessen–Waldecki kiriku prelaat Marita Natt.

27. september. Eesti Filharmoonia kammerkoori 31. hooaja avakontsert.

Koguduse ekskursioon Peipsi äärde

On pühapäeva hommik, aga üks bussitais rahvast on juba jalgel, et alustada kahepäevast reisi Peipsi äärde.

Esimene tõsisem peatus on Türi Martini kirikus, kus osaletakse hommikul jumalateenistusel ja ollakse tunnistaja kolme väikese lapse ristimisel.

Põltsamaa, Liivimaa kuningriigi kunagine pealinn ja üks rahvusliku ärkamisaja keskusi, tervitab meid tugeva vihmasajuga. Tunneme huvi Põltsamaa Niguliste kiriku vastu, et näha imelisi vitraaže, pööratava maalliga altarit, kahekordset koorirõdu. Kui nõukogude aja alguses enamikus kohtades kirikuid suleti või lammutati, ehitati sinset üles. Lossiaias peatume Tõnis Padu selgitusi kuulama. 1272 ehitust alustatud Põltsamaa lossist kui Liivi ordu tugipunktist ja kui 16. sajandi Liivimaa kuninga residentsist sai küll 18. sajandil esinduslik rokokoo stiilis sisekujundusega loss, kuid 1941 hävis kogu lossiansambel. Praegu aga võib külastada muuseumi, käsitöönäitust ja veinikeldrit ning kuulata vabaõhukontserte.

Vihmasadu saadab meid peaaegu Kursi kirikumõisani, kuid lakkab siis väheks, et lasta tutvust

teha Maarja–Eliisabeti kirikuga. Elektrivalgustust kasutatakse ses kirikus ainult altari ja oreli juures. Kiriku neli kroonlühtrit koosnesid küünlapesadest, igaüks kolmekümne kuuest. Kui kõik need küünlad läita, valgustab jumalateenistust 144 küünalt. Iisraeli viis „Helisevate simblitega”, mille esitasid heliseva lauluna Sirje Kaasik, Lia ja Lea Salumäe, sobis oma arhailise muusikaga Kursi kiriku hingusse. Kuigi üks Eesti stiil-

semaid uusgooti ehitisi, on kirik ja kogudus kurvas seisukorras. Esimene ehituslikus mõttes, teine koguduselikemete arvu ja passiivsuse mõttes. Õpetaja sõnul osaleb teenistustel keskmiselt kolm inimest. Põnevust jagus kirikumõisas, kus õlgu raputama paneva jaheduse kiuste on kindel olemine nii kirikuõpetaja perel kui ka endistest asjadest kokku kogutud muuseumitoal. Igal asjal oma saamise lugu ja kirikuõpetajal kõik need lood peas!

Kontrastiks kirikus ja mõisas nähtule kogeme füüsilise ruumi toredust ja luksust Kursi jahilossis.

Peatume Alatskivil, et käia luuletaja Juhan Liivi haua ja visata pilk peale Alatskivi lossile. Reisist juba pisut väsinud, varbad märjas murus kõndimise märjad, sõidame läbi Voo-remaa. Jõuame Kallastele, umbes 2 kilomeetri pikkuselt Peipsi läänerrannal asuvasse linna. Elanikke on seal 1100 ümber. On koolimaja õpilaskoduga, mis saabki meie ööbimispaigaks. Sajab lakkamata. Pakime end õpilaskodu lihtsates heledates ja puhastes tubades lahti. Tass kuuma

Kirikuõpetaja sõnul on ta pidanud jumalateenistusi, kus kuulajaiks ainult inglid.

teed, kütmisest suvepuhkusel olevatele külmadele radiaatoritele „kuivama” laotatud märjad sokid ja jalatsid, kirikutest ostetud kirjanduse uudistamine lugemiseks liiga pimedas laelambi all ja suur rahulolu päevast. Oleme uneks valmis.

Uus päev. Sajab ikka, on tuuline. Eelmisest vihmast kuivamata tossud-sandaalid jalga ja koolisööklasse hommikueinele. Saame Kallastega tuttavaks. Tõnis Padu juhatab meid puna-

Reisiseltskond Torma kiriku juures. Keskel õpetaja Mehis Pupart.

sest liivast kaldapankade juurde. Nende järgi on linn kunagi oma venekeelse nime saanud – Krasnõje Gorõ. Peipsi vesi on kaldasse koopauid uhtudes oma üleolekut näidanud. Kogu järvekalast ääristavad kalurite väikemajad, mis asetsevad pikka del krundisiludel. Tegemist on tänavaküla tüüpi linnaga, mille rajasid Venemaalt välja rännanud vanausulised 18. sajandi teisel poolel. Aedadele on iseloomulik, et olgu nad ehitatud millegi iganes, värv on kivist ja uhke võlvkaarega.

Hommikupalvuse peame Kodavere Mihkli kirikus. Kodavere on inimestest tühjaks voolanud. Kirikuõpetaja sõnul on ta pidanud jumalateenistusi, kus kuulajaiks ainult inglid. Kodaverel on Haapsaluga mitu seost: eelmine praost Hiisjärv tuli Haapsallu just Kodaverest. Pärast teda oli Kodaveres kirikuõpetaja Tiit Salumäe isa. Astume ristimisruumi, kus Tiit Salumäe kunagi ristiti. Saame teada, et kolm suurt ja suurepärast maali, mis kirikuseintel näha, on olnud varastatud, kuid jõudnud oma koju tagasi. Meelde jääb õpetaja Raigo Ojameetsa ütlemine, et mees peab kirikus käima, naine võib käia.

Raja külas pääsime vanausuliste palvemajja alles pärast seda, kui oleme korraliku hulga sibulaid ostnud. Sibulamüüja Osip Jodkin ongi palvemajas meie

giid ja tema on asjad tähtsuse järjekorda pannud. Küünlavaha järele lõhnas piinlikult puhtas palveruumis on suured ikoonid, mõned neist unikaalsed. Jodkin kõneleb omapäraselt vene-estl segakeeles, tema juttu täiendavad Tõnis Padu ja Tiit Salumäe. Vanausulised said neist, kes ei läinud Venemaalt kaasa Peeter I reformidega ja olid seetõttu tagakiusatud. Eestiski on nad elanud omaette. Praegu on suurimad vanausuliste rühmitused Riias ja Venemaal. Raja palvemajas pappi ei ole, Jodkin koguduse esimehena peab ka jumalateenistusi. Palvete kuu-

Selles paigas peab olema palju usku ja vaimujõudu, sest kahel korral on kirik õnnetuse järel kiiresti üles ehitatud. Laulame ja palvetame.

lamiseks kasutatakse salvestust jumalateenistusest. Palvemajas asub kuulsa ikoonikirjutaja Frolovi mälestustuba mõnede talle kuulunud asjadega.

Mustvee kirik üllatab heleduse, avaruse ja puhtusega. Õpetaja Eenok Haamer rõõmustab siiralt meie tuleku üle, tema abikaasa tervitab kõiki kättpidi. Eenok Haamer võtab endale kõnelemiseks aega. See on ühe vaimuliku pere kujune-

mise ja Jumala teenimise lugu. Selles paigas peab olema palju usku ja vaimujõudu, sest kahel korral on kirik õnnetuse järel kiiresti üles ehitatud. Laulame ja palvetame.

Torma Maarja kirikus kõneleb saarlase aktsendiga õpetaja Mehis Pupart kiriku saamis- ja olemisloost. Pastoraadi seinal on kõigi kohapeal tegutsenud kirikuõpetajate pildid, teiste seas Edgar Hark, kellest hiljem saab EELK peapiiskop. Hark on tema enda soovil maetud Torma kalmistule. Käime seal ja süütame küünla.

Põgusa peatuse teeme Laiuse ordulinnuse varemetes ja Lõhavere muinaslinnuse ehk Lembitu linnuse endises paigas, kuhu 1969 rajati madisepäeva lahingu mälestusmärk, ning Olustvere mõisakompleksi juures, kus tegutseb ametikool.

Juba hämardub, kui jõuame Vigala Maarja kirikusse. Et just täna on koguduse õpetaja Kristiina Jõgi 40. sünnipäev, võtab meid vastu kirikumees Toivo.

Enne kui reisiseltskond Haapsalus kodudesse pudeneb, tunnustatakse aplausi ja tänusõnadega neid, kelle juhatusel ja asjaajamisel muljetetihe ühissõit teoks sai: Tõnis Padu, Tiit ja Lia Salumäe.

Mare Tereping

28. september. Kirikukontserdil toomkirikus esinevad V. Vingäkers ja Österåkersi kirikukoor Rootsist. Kontserdil mälestatakse Estonia laevaõnnetuses hukkunud. Suure annetuse teeb laulukoor Läänemaa Abikassale.

30. september. XII soome-ugri vaimulike konverentsi külalised, Ungari luterliku kiriku praost György Lupták, Ungari reformeeritud kiriku õpetaja László Gonda ja Soome luterliku kiriku kirikunõunik õpetaja Pekka Huokuna külastavad Haapsalut ja teenivad jumalateenistusel. 75 aastat tagasi oli esimene soome-ugri vaimulike konverents Budapestis. Konverentsi korraldajamaad on olnud peamiselt Ungari, Soome ja Eesti. Tartus peetud konverentsi teema on „Jeesus Kristus on seesama eile ja täna ja igavesti – kiriku missioon muutub maailmas“. Järgmine konverents on Sankt-Peterburgis nelja aasta pärast.

1. oktoober. EELK Haapsalu Püha Johannese kogudusel on oma kodulehekülj <http://haapsalu.eelk.ee>. Koduleheküljelt leiab teavet talituste ja koguduse tegemiste kohta, sõpruskoguduste ja koostööpartnerite kohta; saab avaldada arvamust ja esitada küsimusi. Kodulehelt saab lugeda ka 2008. aasta septembrist kord kuus ilmutat koguduse kuukirja Johannese Sõnumid. Tehnilise töö tegi Riina Sildvee konsistooriumist. Sisu valmistas ette töörühm, kuhu kuulusid koguduse õpetajad Kristel Engman ja Tiit Salumäe, koguduse töötajad Kristi Ainjärv ja Lydia Kalda. Kodulehe uuendamise ja uudiste lisamine jääb Tiit Salumäe ja Lydia Kalda peale. Lääne praostkonnas on veel oma koduleht Kullamaa, Lääne-Nigula, Mihkli, Märjamaa, Noarootsi ja Rida kogudusel.

14. oktoober. Lõikustänapüha jumalateenistusel peab õpetaja Katharina Uffholz oma viimase jutluse enne tagasipöördumist Saksamaale Evangeelses Kirikusse Kurhessen-Waldeckis.

1. detsember. Advendiküünla süütamine. Kirikukontserdi annavad Kose ja Haapsalu naiskoor.

2. detsember. Kirikuaasta algus. 1. advendi jumalateenistusel laulab Seinäjoel kirikukoor Soomest, juhatab organist Lea Salumäe.

9. detsember. Leeripüha jumalateenistus toomkirikus.

27. detsember. Johannese-päeva kontsertaktus. Antakse üle EELK Haapsalu Püha Johannese koguduse teeneterist.

Kullamaa Püha Johannese kogudus

90701 Kullamaa, Läänemaa, tel 553 0045, 554 8813, kullamaa@eelk.ee. <http://eelk.ee/kullamaa>. Koguduse õpetaja Lembit Tammsalu, juhatusesimees Margus Jehe. SEB 10602003964007. Jumalateenistus igal pühapäeval kl 11

Issanda teenimise aastad Kullamaal

Sel aastal oli Kullamaa ja Piirsalu koguduses sündmus, mida aeg-ajalt ikka ette tuleb, kuid tavaliselt siiski pigem harva kui sageli – 34 ja poole aasta järel vahetus õpetaja, kui Ants Leedjärv koos organisist abikaasa Tooniga pensionile siirdus.

Möödunud aastatele tagasi vaadates on raske midagi silmapaistvat esile tuua. Kõik on alles liiga värske. On tunne, et alles see oli, kui Kullamaale tulime. Ainult laste järgi on aru saada, et aeg on kiiresti edasi läinud. Rael oli meil siis neljakuine ja teisi lapsi veel ei olnudki. Nüüd elavad kõik lapsed juba ammu iseseisvat elu. Tuleb nõustuda Kogujaga – „igale asjale on määratud aeg, ja aeg on igal tegevusel taeva all...”. Meilegi oli antud aeg eluks ja tegevuseks

Kullamaa ja Piirsalu koguduses. Sinna kõrvale mahtus ka Noarootsi, Kirbla ja Varbla koguduse hooldamine.

Kui tulime aastal 1977, oli alles sügav nõukogude aeg. Vaevalt julges siis keegi mõelda, et see võim kunagi langeb. Inimesed olid kohanenud, tööd ja leiba oli ja oma salajasemad mõtted peideti sügavale südamepõhja. Jõuluõhtud ja matuse talitused (neid oli tolaeagsest talitusest kõige rohkem) aga andsid tunnistust, et väliselt olid inimesed küll kohanenud, kuid südames säilitanud midagi oma vanemate vaimsest pärandist. Seepärast ei saa ma öelda, et oleks olnud otsest vaimuliku töö takistamist.

Igaüks tegi oma tööd, kes kolhoosipõllul, karjalaudas või töökojas; kes mujal. Koguduse

õpetaja tegi oma tööd kirikuseinte vahel. Seal väljapoole ei olnud soovitatav oma sõnumiga minna, sest ametlikult loeti vaimulikku nõukogudevastaseks elemendiks. Ainult et riigi ametlik seisukoht ja tegelik elu olid kaks ise asja.

Möödusid aastad ja koguduse liikmete arv vähenes aasta-aastalt, juurdekasvu peaaegu ei olnud. Kiired peasekretäride vahetused Moskvast, ja korraga hakati rääkima ühiskonna muutmise vajadusest. Väikesest kohendamisest kujunes vana lagunemine ja uue tekkimine. 1980. aastate lõpp ja 1990ndate alguses kujunes töörohkeks. Aastas tuli ristida umbes 120 last ja õnnistada 100 leirilast. Tehti tasa see, mis kunagi oli jäänud tegemata. 1990ndate

alguses kaasati vaimulikke kõikjal kogukonna ellu. Nii oli see ka Kullamaal. Iseseisvusaja 20 aastat on näiliselt möödunud väga kiiresti, sest töid ja tegemisi on olnud küllaga.

Kui 1992 jõudis koguduse liikmeannetajate arv tippu ja püsis seal lähedal aastaid, siis hiljem hakkas see tasapisi kahanema. Minu arvates ei olnud põhjus mitte usust taganemisest, vaid tekkinud oli uus olukord, uued võimalused. Korraga oli nii palju huvitavat igal pool, et raske oli valida.

Näil, kes on kirikust eemale jäänud, on alati võimalus tagasi pöörduda. Ei maksa karta, et ei tea ega oska midagi, ma pole nii täiuslik, kui kirikus olema peaks. Kirik ei olegi ainult täiuslike inimeste pesapaik.

Karuse Margareeta kogudus

Tel 502 1305 (esimees, 528 0635 (õpetaja), karuse@eelk.ee.
Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe, juhatuse esimees Meelis Malk. SEB
10602006745003.

Õpetaja Lembit Tammsalu seatakse ametisse.

Kirik on kasvamise koht. Mõelgem Jeesuse jüngeritele, kes olid kutsutud väga mitmesuguste inimeste keskest. Inimlikult seisukohalt vaadatuna puudusid neil eeldused, et nad oleksid kõlvanud Jumala Poja seltskonda. Jeesus aga arvas neist teisiti ja andis nende kätte väga suured ülesanded. Seepärast ei pea meiega ennast hindama ise, vaid laskma seda teha Jeesusel. Tema leiab meile sobiva koha ja ülesande oma koguduses.

Ka mina ise ei saa öelda, et mul oli väga suur huvi kirikuõpetaja töö vastu. Minu huvid olid hoopis teist laadi. Jumal aga leidis, et ma sobin tegema kirikutööd, ja laskis sellel korda minna.

Oleme koos abikaasa Tooniga tänuilukud, et Jumal pani meid tööle just Läänemaal, kus me võisime palju kogeda

inimeste koostöövalmidust, lahkust, heatahtlikkust.

Ükski inimene ei pea lootma, et töö, mida tema teeb, on kerge. Nagu Piibel ütleb, peab inimene oma palge higis oma igapäevast leiba teenima. Aga siin on suur vahe, kas tehakse seda üksi või Jumalat usaldades. Koos Jumalaga on meie töö õnnistusrikas ja me tunneme sellest rõõmu.

Oleme tänuilukud Kullamaa, Piirsalu ja kõigi teiste koguduste inimestele, et oleme võinud nendega koos teha ühist Jumalariigi tööd. Seetõttu ongi see hulk aastaid möödunud märkamatu ja kiiresti.

Tänu teile kõigile ühiste aastate eest. Jääge ikka Jumala usaldamises kindlaks!

Ants Leedjärv
Emeriitõpetaja

Kogudusel on oma koduleht

Septembrist on Kullamaa kogudusel internetis oma kodulehekülg. Sellelt saab informatsiooni koguduse tegemiste ja toimetamiste kohta.

Tule ja vaata <http://www.eelk.ee/kullamaa>

Looduspalve

Palju aastaid tagasi oli mul kummaline kokkupuude nõmmelõokesega. Olin maakodus Uplinnas ja töötasin aias. Oli aprill. Minust lendas parajas kõrguses üle nõmmelõoke. Ta oli teel põhja poole. Olin rõõmus, sest ei olnud palju aastaid nõmmelõokest näinud. Lapsepõlvest peale on ta minu lemmiklind, kes kandis nime metslõoke. Ta elab kuivades männikutes ja pesitseb maas. Pesas on enamasti viis pruunikaspunase kirjaga muna. Eemalt vaadates on metslõokese munad justkui punased. See ongi teinud selle linnu mulle eriliseks.

Tõstsin käed ja õnnistasin metslõokest, soovides talle rändeks jõudu. Ma ei näinud, kui lõoke pöördus ringi ja hakkas laskuma. Tajusin teda alles siis, kui tundsin väga tugevat lagipähe suunatud kiirgusvoogu. Metslõoke tahtis mulle pähe laskuda. Ehmun ja kummardusin ning seejärel langesin justkui iseenesest põlvili. Minu silmist voolasid meeleliigutuse pisarad ja mõtetest jooksis läbi Meie Isa palve. Kummaline oli vaid, et palvet ma varem peast ei teadnud, see tuli justkui iseenesest ja sööbiski mällu.

Metslõoke ehmun samuti ja lendas maja taga kasvavale kuusele. Ta hakkas laulma. Laulu lõpetanud, tõusis lõoke lendu, kadudes puulatvade vahele metsa. Ta jätkas oma rännet, lennates põhja poole minema.

See üürrike sündmus, mis kestis vaid minuteid, muutis põhjalikult minu maailmavaadet ja pani mõtlema Inimese ja Looduse suhte üle palju sügavamalt kui kunagi varem.

Seadusega on reguleeritud meie õigused Looduse suhtes. On aga veel loodusõiguse seadus. Selle seaduse alusel on igal talmel õigus kasvada, lehtida, õitseda ja viljuda. Sama kehtib ka loomade ja seente puhul. Loodusõigust tuleb austada, leida kompromiss ühiskonna õiguse ja loodusõiguse vahel.

Tavainimene näeb loodust selle pilgu läbi, millest tuleneb ala-

teadvuslikult tema loodushoiak. Minu pilk peatub puul ja ma hindan seda kui palki või küttepuid, harva kui ilusat ilu pärast, veelgi harvem kui kaaslast või sõpra. Jahimehena näen autoaknast metskitsekarja ja mõttes sihin soku peale, hinnates tema sarvi kui jahitrofeed või lihtsalt tükikest maitsvat liha.

Need on harjumuspärased mõtted, mida tuleb kuidagi muuta, et näha kõike oma ümber elavana.

Muutumine peab tulenevat inimesest endast, tema isiklikust läbielamisest. Ent millisest? Ilmselt sellisest, mille aluseks on südame-tunnistus. Seda aitab kujundada looduspalve ja mitte ainult kirikus, vaid hoopiski looduses, mererannas, metsas, rabas või mujal, seal, kuhu kisub inimest hetkel tema süda ilma seene ja marjakorvita, püssist rääkimata. See peab olema südamekutse, et Loodusele anda, mitte temalt üksnes võtta.

Metslõoke tahtis mind puudutada ja kui ei saanud seda teha, tänas mind lauluga. Must-kärbse-näpp laskus põvele ja laulis mulle. Ronk, vares ja hakk on kutsunud mind mängule, lennates madalalt üle pea, nii et saan tunda nende jalgade tõuet. Ka põder võib tahta, et puudutad tema nina. See kogemus on eestlasele olemas – mehel, kes on olnud põdrakütt.

Looduspalve keskmes on Meie Isa palve, kuid selle lõpuosa võiks olla teine:

sest Sinu päralt on Taevas ja Maa ning kõik, kes nende vahel on, Õhk, Vesi, Maa ja Elu-Tuli, kes neid armastuse läbi ühendab, kõik Taimed, Loomad ja Seened, kõikide Aegade Päev ja Öö koos Unumise ja Arkamisega ning meie, kõik üheskoos kui Üks, palves Sinu ees, et austada, armastada ja hoida Piiblast Piiblane Elu Emakesel Maal läbi oma mõtte, sõna, puudutuse ja teo. Ja me õnnistame Sind, Emakene Maa, oma Eluga õnnistame Sind läbi meie Kodumaa Eesti ning täidame Sind oma siidamesojuuse ja rahuga igaüks meist läbi oma Kodu.

Jüri Kesksaak

Piirsalu kogudus

90902 Piirsalu, Läänemaa, tel 553 0045, 476 2185, piirsalu@eelk.ee.
Hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Maie Hinno. Swed-
bank 1120167631. Jumalateenistus 2. ja 4. pühapäeval kl 13.30.

Piirsalu koguduses vahetus õpetaja

Väike Piirsalu kogudus võõrustas kevadel Lääne praostkonna sinodit, millest võtsid osa praostkonna kõigi 16 koguduse vaimulikud ja sinodisaadikud. Külalised olid peapiiskop Andres Pöder ja ajalehe Eesti Kirik peatoimetaja Sirje Semm. Tervitussõnad ütlesid vallavanem Rein Kruusmaa ja Piirsalu külaseltsi juht Lea Lai.

Praost Tiit Salumäe mainis alguskõnes, et eelmine sinod oli Piirsalus möödunud sajandi 30. aastail. Oleme tänulikud külaseltsile, kes lubas sinodi pidamiseks kasutada seltsimaja.

Et meie kauane õpetaja Ants Leedjärv jäi kevadel pensionile, pidi kogudus valima uue õpetaja. Saime sellega hakkama ja maist teenib Piirsalu kogudust õpetaja Lembit Tammsalu. Jumalateenistuse aegadesse tuli väike muudatus, nüüd on need iga kuu 2. ja 4. pühapäeval, aga algus on ikka kell 13.30.

Koos õpetaja Ants Leedjärvega lahkus pensionile ka tema abikaasa, organist Tooni Leedjärv. Õnneks ei jäänud kogudus organistita. Piirsalu koguduse organisti ülesandeid asus täitma Ivi Küla, kes töötab Risti koolis laulmisõpetajana.

Kogudusel on olnud soov, et kirikus käiks rohkem inimesi ja et kirikus oleks ka mõni kontsert. Meie soov täitus lõikustänapühäl, mil Risti kooli lapsed tulid kirikusse laulma.

Lauldi kooli lauluõpikutes olevaid vaimulikke laule. Kuigi kirik oli veidi jahe, tundsid kõik kontserdist rõõmu. Need, kes suutsid pärast kontserti kirikus veel ka jumalateenistuse vastu pidada, said end soojendada kuuma tee, koogi ja küpsistega.

Aitäh kõikidele esinejatele! Olete ikka kodukirikusse oodatud!

28. oktoobril läks pensionile ka meie Soomes asuva sõpruskoguduse Purmo õpetaja Jan-Erik Sanström. Tema lahkumisteenistusele sõitsid meie kogudusest Ants ja Tooni Leedjärv ning Raivo Müür. Sõit sattus selle sügise esimesele lumisele päevale, kuid Jumala abiga läks kõik ilusasti.

Piirsalu ja Purmo koguduse sõprus on kestnud 8 aastat. Selle koostöö kaudu on meie kogudus saanud märkimisväärsel hulgal humanitaarabi. Samuti oleme leidnud endale isiklikke sõpru, kes meid meelsasti vastu võtavad ja on ka meie kodudes alati oodatud.

Tänuks viljaka koostöö eest andis Ants Leedjärv õpetaja Jan-Erik Sanströmile üle EELK koostöömedali.

Soovime mõlemale õpetajale rahulikkust ja õnnistatud pensionipõlve ning loodame, et sõprusuhted kestavad edasi!

Maie Hinno
Juhatuse esimees

Jan-Erik
Sanström.

Lääne-Nigula Püha Nikolause kogudus

Nigula tee 1, 90807 Taebla vald, Lääne maakond, tel 479 6658, 564
98 724faks 479 6658, laane-nigula@eelk.ee, www.eelk.ee/laane-nigu-

Kuidas oli

Vahel on kohe nii, et tahaks lapse kombel küsida, "kuidas vanasti oli?". Seda enam, et meil on erakordne võimalus teenida Jumalat kirikutes, mille vanus on aukartustäratav, toimetada vanades pastoraatides, kus on elanud ja tegutsenud vanad hingeekarjased, ja jalutada surnuaedades, kus puhkavad kunagised ustavad koguduseliikmed. Aastakümneid ja aastasadu tagasi olid just nemad need, kes siin kirikupinkides jutlust kuulasid, palvetasid ja laulsid või hoopis kirikuid ehitasid. Millised olid nende mured, rõõmud ja unistused? Millised nad ise olid? Kas ka nemad mõtlesid oma nooruses ja elujõus, et nad on ja jäävad? Kuidas küll tahaks seda ajalookatet kergitada ja pisutki sinna alla piiluda.

Kuidas kõik oli või olla võis, mõlgutasime mõtteid meiegi oma koguduses, kuni saabus selline tore võimalus ise seda ühel päeval kogeda või vähemalt ette kujutada. Tulemas olid kihelkonnapäevad ja avajumalateenistus pidi toimuma kirikus. Nii oligi hea võimalus see unistus ellu viia ja korraldada üks „vanaaegne kirikupüha“. See pidi olema sellises stiilis, nagu oleksime ajas 100 aastat tagasi astunud. Rõõmus üllatus oli näha, kui paljud selle ideega kaasa tulid ja kui paljud oma aega selle ettevalmistusele pühendasid.

*Loomulikult ei olnud
kirikus elektrit ja
noored tallasid orelile
kordamööda tuult.*

Pühapäeva hommikul oli varakult vana pastoraat signinat-täis ja kohati tundus, nagu oleks see tõesti vana kirikumõis, kus

valmistutakse jumalateenistuseks ja suure hulga külaliste vastuvõtuks. Nii ehedad olid „teenijatiidrukud“ oma pikkade kleitide ja valgete põllestega ja „härtrasrahvas“ oma väljapeetud stiiliga. Igaüks oli oma riietusega koos ka vastava „seisuse“ saanud. Samuti ei puudunud kaunid mitmekesised rahvariided.

Soovituslik oli tulla sel päeval jalgsi, jalgratta või hobusega. „Rauast hobused“ tuli kaugele parklasse jätta.

Siis algas jumalateenistus

Vana kombe kohaselt istusid naised naistepoolele ehk vasakul ja mehed paremal. Erandina võis abielurahvas paremal pool koos olla. Naised, kes olid katmata peaga tulnud, said rätikud laenata. Loomulikult ei olnud kirikus elektrit ja noored tallasid orelile kordamööda tuult. Muusikalist külakosti pakkus Tallinnast Oleviste kirikust mandoliinikoor Leida Haavasalu juhatusel, kes on siin kirikus 1947. aastal leeris käinud. Liturgia oli 1912. a agendast ja jutluseks oli õpetaja Rudolf Kallase 1883. a jutlus „Väikene patt“, mida tuli küll pisut kärpida, sest tänapäeva inimene ei suuda enam nii pikalt paigal püsida.

la/. Koguduse õpetaja Leevi Reinaru, juhatuses Tiina Võsu. SEB 10602004146002. Kantselei avatud K, N, R kl 11–14. Jumalateenistus pühapäeviti kl 12. Palvus neljapäeviti kl 9.30 kogudusemajas.

vanasti

Leevi ja Helle Reinaru kihelkonnapäeval.

Pärast jumalateenistust oli kõigil võimalus keha kinnitada ja pastoraadis näitust ajaloolistest väljapanekutest uudistada, samuti kohvi ja koogiga ennast kosutada ja mõnusasti juttu ajada.

Meelelahutusliku poole pealt oli loterii ja Taebla gümnaasiumi õpilaste rahvatantsurühm õpetaja Malle Niidu juhatusel. Tegevust ja vaatamist jätkus mitmeks tunniks.

Tore oli ja tundus, et see päev läks korda. Võib-olla õn-

nestus meil pisutki sinna ajalookatte alla piiluda ja seda tunnet tunda. Pisut ehk ikka, tunda, kuidas vanasti oli.

Helle Reinaru

Külalised Aafrika mandrilt

8.-9. septembril võõrustas Lääne-Nigula kogudus eksootilisi külalisi, kaht naisvaimulikku Aafrikast. Pastorid Dimakatso Mnisi Lõuna-Aafrika Vabariigist ja Elfriede Katjizumo Namibiast käisid Eestis seoses Kurhessen-Waldecki Evangeelse Kiriku partnerkirikute naisteoloogide kokkusaamisega, mis oli sel aastal Tallinnas usuteaduse instituudis.

Kurhessen-Waldecki kirikul on partnerkirikuid neljal maal: Eestis, Indias, Lõuna-Aafrika Vabariigis ja Namibiast. Nende viie riigi naisvaimulike delegatsioonid kohtuvad iga nelja aasta järel, et jagada vaimuliku töö kogemusi ja rääkida oma tööst maailma eri paigus, avardada silmaringi ja õppida üksteiselt. Seekordne võõrustaja oli Eesti Evangeelne Luterlik Kirik. Kohtumise teema oli „Muutustest tulenevad võimalused kirikus ja ühiskonnas“ ja selle raames arutati muu hulgas, kuidas tulla kirikuna toime muutustega meie ümber. Ühe nädalavahetuse veetsid kõik delegaadid kogudustes ja jutlustasid Eesti kirikuis.

Lääne-Nigulas said külalised kogeda, milline näeb välja laulatus, kohtuda pühapäeval enne jumalateenistust koguduseliikmetega. Mõlemad naisvaimulikud töötavad luterlikes pealinnakogudustes: pastor Mnisi Pretorias ja

pastor Katjizumo Windhoekis. Külalised kõnelesid, kui tähtsal kohal on nende jumalateenistustel muusika – koguduse laul.

Jumalateenistustel lauldakse kaht tüüpi laule: koraale, mis on ka meile lauluraamatust tuttavate viisidega, ja n-ö rahvalaule, mille puhul kehtib komme, et kui keegi kirikulistest tunneb, et nüüd oleks õige aeg laulda, võtab ta eestlauljana rahvalaulu üles ja teised kirikulised ühinevad.

Laulmise ajal kunagi ei istuta, lauluga kaasneb alati liikumine. Ka meie kogudus sai õppida üht sellist rahvalaulu ja koguni neljas keeles: inglise, setswana, khoekhoe ja eesti.

Jumalateenistusel laulsime seda üheskoos korjanduse ajal, mis oli seekord Aafrika moodi. Korjanduse kogumiseks oli altari ees kory, mille juurde igaüks lauldes oma pingist tuli ja lauldes tagasi istuma läks.

Jutluse pidas Elfriede Katjizumo, kes toonitas praktilise ligimesearmastuse tähtsust igapäevaelus ja kuidas meie väike armastusetege – lahke sõna või naeratus – võib olla inimesele meie kõrval päästerõngas, mida ta just sel hetkel hädasti vajab.

Kui külalistelt küsisin, mis neile kõige enam Lääne-Nigulast meelde jäi, nimetasid nad kaht asja: pühapäevane jumalateenistus, mille õhustik oli nii pidulik ja pühalik, ning eesti saun!

Kadri Lääs

EESTI KIRIK

on iga
koguduseliikme
leht

Tellimuse saab esitada toimetuse tel 733 7790, kiriku kantseleis, postkontoris, internetis www.eestikirik.ee. E-post ek@eek.ee

Eriline aasta Martnas

Martna valla juubeliaasta

Tänavune aasta algas Kullamaa valla ettepanekuga liita üheks vallaks Kullamaa, Martna ja Risti. Meie vallas tehti küsitlus, et saada teada meie inimeste arvamus selle ettepaneku kohta. Rahva tahet arvestades jäi liitumine siiski katki.

Aasta üks tähtsündmusi oli valla 20. sünnipäev, sünnipäevapeole tuli üle 200 inimese. Piduspeeti augustis Saueaugu teatritalus, peole tuli palju sõpru ja toetajaid. Esimest korda jagati välja 11 teenetemärki, kolm inimest said valla aukodanikuks. Teenetemärk on hõbedast, aukodaniku märk kullatud. Teenetemärgi said Arvo Ninn, Rait Talvoja, Margus Kasterpalu, Aino Kivipuur, Kairi Mustjätse, Peeter Paenurm, Marju Kasterpalu, Ants Maripuu, Tiit Seiton, Varje Sander ja Marge Kanna. Aukodaniku nimetus anti Toivo Kivipuurile (postuumselt), Juhani Tynjäläle ja Valeri Ruusele.

Lähtus tegutsev värske vabatahtlike komando Priitahelikud Pritsimched sai endale tuletõrjeauto, millele pandi nimeks Eedu. Sotsiaaltöötajale on suur abi uuest elektriautost, millega ta nüüd abivajate juures käib. Rõõm on kooli soojustatud välisseintest ja lasteaia remondist. Sügisel tuli lasteaeda ligi 30 last — nii palju pole neid juba aastaid olnud. Võime nüüd kindlad olla, sest meil on järelekasvu.

Kulle Reinhold

Tiiu Aavik
Martna vallavanem

Ehitus ei pea alati olema seina ladumine, ka töö koguduses on üks suur ehitustöö ja nii oleme meiegi ehitanud oma kogudust, paludes Jumala õnnistust ja juhtimist, et kogudus püsiks.

Märtsis käisime juhatuses liikmete ja õpetaja Kari Tynkkyneniga Rootsisis külas Järbo ja Hille kogudusel. Kui südamest nad on meid aidanud koguduse töös!

Meile on oma külaskäiguga palju rõõmu valmistanud Muurame kogudus. Monika Helme ja Kari Tynkkynen aga olid külas Nokia kogudusel.

Üle mitme aasta oli meil konfirmatsioon ehk leeripüha, leeriohnnistuse sai neli inimest. Rõõm oli näha kirikus ka kuldleerilapsi — kui rõõmsad ja õnnelikud nad olid!

Nii nagu kuldleerilapsed ei ole unustanud oma kodukirikut, ei tohi me tähelepanu ja

tunnustust jätta oma tublisid inimesi.

Emadepäeva teenistusel olid tähelepanu keskel emad. Kalleid, kes on meie seast lahkunud, mälestasime surnuaialaühendusele.

Suvel korraldasime laste mängulaagri, kus lapsed said meisterdada, mängida ja laulda. Ka meie õpetaja Kari külastas laagrit.

Kogudusel oli rõõm näha oma endist õpetajat Peeter Paenurme lõikustänapüha jumalateenistusel. Vallavanem Tiiu Aavik andis õpetaja Paenurmele üle valla teenetemärgi ja tänas teda töö eest Martna koguduses. Õpetaja Paenurme aluse praegusele koguduse arengule.

Kogudus on tänulik Martna vallale mõistva suhtumise ja rahalise toetuse eest. Tänu neile võime käia soojas talvekirikus ja

ametis pidada surnuaiaõpetajat.

Suur tänu OÜ Viljatarele, kes on meile appi saatnud oma masinaid nii talvel kui ka suvel. Täname ka Maag Lihatoöstust ja kohalikku firmat Fazenda, kes meid jõulude ajal mees peavad. Eriline tänu Üllarile, kelle abiga ja osaliselt ka annetusega oleme saanud uue varjualuse ja uue tualetimaja kiriku kõrval. Täastasime ka pastoraadi uue katusealuse.

Järgmisel suvel loodame korraldada rõõmsa laulupäeva koos rootsi sõpradega. Kes soovivad meiega koos laulda, andku endast märku. Koos teeme ära!

Töö aga ei lõpe ja abikäsi on koguduse töös alati vaja. See pärast, armas koduvalla inimene, mõtle teinekord ka sellele, milline on ja võiks olla sinu osa koguduse töös.

Varbla Püha Urbanuse kogudus

88201 Varbla, Pärnumaa, tel 503 7796, varbla@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Lea Lehis. SEB 10902000835004. Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13.30.

Kahe koguduse sõprus

Oli aasta 1995, kui kohusid Lääne praost Tiit Salumäe ja Soome Pirttikylä koguduse õpetaja Lars-Erik Björkstrand. Õpetaja Björkstrand soovis luua sõprussuhted Lääne–Eesti mõne väiksema kogudusega. Tiit Salumäe soovitas Varblat.

Nii sai alguse kahe koguduse vaheline sõprus.

Juba sama aasta sügisel tuli Pirttikylä koguduse esindus Varblasse ja edasi on vastastikused külaskäigud olnud järjepidevad. Tõsi, Pirttikyläst on sagedamini käidud siin, kui meie seal. Oleme viinud Pirttikylä muusikalist külakosti koguduse koorilt ja ansamblist „Midrilind”.

Külästused ei ole olnud mitte ainult lõbusõidud, neil on olnud enamasti kaks eesmärki: pakkuda vaimulikku koostööd ja ainelist abi, mis on küll tulnud Soome poolt. Vaimulik koostöö tähendab ühiseid jumalateenistusi nii Pirttikyläs kui ka Varbla kirikus.

Tallinna–Helsingi laevade sõiduplaanist tulenevalt on õpetaja Björkstrandi osavõtul korraldatud meil harilikult esmaspäevaseid õhtupalvusi. Meie õpetaja osavõtul on peetud jumalateenistusi Pirttikyläs pühapäeviti.

Viimati oli seal ühine jumalateenistus, kus teenisid Lars-Erik Björkstrand ja Lembit Tammsalu, tänavu 1. aprillil.

Soomest tulnud aineiline abi on väljendunud kasutatud rõivaste, mööbli, elektroonika jms toomises. Seda on jätkunud Varbla pastoraadi sisustamiseks, jagamiseks koguduse liikmetele, Varbla hooldekodule ja teistele. Hindamatu on Soome poole abi pastoraadi hoone remontimisel ja ümberhitamisel, sisustatud on ka ruum talvekiriku tarvis.

Pirttikylä koguduses on umbes 800 liiget, see on kaheksa korda rohkem kui meil, seepärast on nende võimalused teisi abistada ka suuremad.

Pirttikylä asub Lääne–Soo-

mes, üle 400 kilomeetri Helsingist põhja pool ja umbes 50 kilomeetrit siinpool Vaasat. See on ala, kus elavad enamasti soomerootslased. Nii on ka Pirttikylä koguduse liikmed peamiselt rootsikeelsed.

Kõige lihtsamalt öeldes suhtleme segakeeles. See tähendab, et eestlased räägivad eesti ja soome keeles, rootslased soome keeles, kuid paljud saavad aru ka eesti keelest.

Kui on ühised jumalateenistused, räägib Varblas õpetaja Björkstrand soome keeles ja see tõlgitakse eesti keelde. Kui meie õpetaja peab eestikeelset jutlust Pirttikylä kirikus, tõlgitakse see kogudusele rootsi keelde.

Kahe koguduse läbikäimise organisaator ja eestvedaja on olnud õpetaja Björkstrand. Peale selle, et ta on hea suhtleja, on tal ka kõlav hää, ta on mitmekülgne muusik, laulusolist ja mängib mitut instrumenti.

Tänuks Varbla ja Pirttikylä

koguduse koostöö arendamise eest autasustas Varbla vallavalikogu teda valla 20. aastapäeva puhul valla kõrgeima autasu, vapimärgiga. See anti talle üle 21. oktoobril Varbla kirikus.

28. oktoobril oli Pirttikylä kirikus õpetaja Björkstrandi pensionile saatmise pidulik jumalateenistus. Kirikutäis inimesi oli tulnud teda tänama kauaaegse teenimise eest. Varbla koguduse poolt tervitas õpetaja Björkstrandi koguduse laulukoor ja õpetaja Lembit Tammsalu andis talle üle EELK koostöömedali, millega oli teda autasustanud peapiiskop Andres Pöder.

Kui õpetaja Björkstrandi vaimulikutöö Pirttikylä koguduses on lõppenud, on ta lubanud jätkata suhtlemist Varbla kogudusega. Ka Pirttikylä koguduse uus õpetaja Ulf Sundqvist on huvitatud koostöö jätkamisest.

Endel Raudkivi
Varbla koguduse liige

MTÜ Läänemaa Abikassa

Abikassa on asutatud 23. juulil 2009 Haapsalus, et abistada inimesi ja peresid puuduse või kitsikuse korral, samuti toetada isikuid või perekondi nende enesetäiendamisel isikliku või perekondliku toimetuleku parandamiseks.

Abikassa kogub püsiannetusi või ühekordseid annetusi füüsilistelt ja juriidilistelt isikutelt. Abi andmise otsustab nõukogu.

Inimesel, kes saaks ja kes tahab hättasatunud kaaskodanikke toetada, on võimalus kas asuda abikassa liikmeks, hakata püsianetajaks või teha ühekordne annetus.

Abikassa juhatusse kuuluvad Neeme Suur, Merike Nuudi ja Andreas Rahuvarm.

MTÜ Läänemaa Abikassa nõukogusse kuuluvad Tiit Salumäe, Aidi Vallik, Neeme Suur, Andreas Rahuvarm, Merike Nuudi, Liivi Moore, Natalja Jampolskaja, Malle Rebane,

Maie Klis ja Maie Kram.

MTÜ Läänemaa Abikassa aadress on Lehis 19, 90509 Haapsalu, Läänemaa. Tel 517 8226, e-post Merike.Nuudi@lmv.ee. A/a 221046665398

Tere tulemast ulatama sõbrakätt abivajajale!

Läänemaa abikassa

inimeselt inimesele

Tänu annetuste eest!

Täname kõiki koguduste liikmeid, kes on oma liikmeannetuse teinud ja võtavad aktiivselt osa oma koguduse elust. Annetused on lubanud kogudustel täita põhikirjalisi kohustusi.

Koguduse täiskogu liige on konfirmeeritud ja koguduse liikmenimekirja kantud isik, kes on aasta jooksul teinud nimelise annetuse ja käinud armulaulal. Igaüks andku oma jõu ja soovi kohaselt.

Tulumaksuseaduse kohaselt võib maksumaksja tuludeklaratsiooni koostades arvata oma maksustatavast tulust maha kuni 5% kirikule jt mittetulundusühingutele tehtud annetustelt.

Et koguduse liikmed saaksid annetustelt tulumaksu tagasi, edastavad kogudused 1. veebruariks andmed Maksu- ja Tolliametile. Kogudus saab edastada andmed vaid nende liikmete kohta, kelle isikukood on teada.

Palun teatage oma isikukood koguduse kantsleile.

Kaua tehtud kaunikene

Mie koguduse selle aasta suursündmus on kodukiriku pikiruumi põranda ehituse algus.

Kirikus on olnud liivapõrand juba paarkümmend aastat, mil eelmine, ajahambast puretud puupõrand lammutati. Eelmine põrand oli ehitatud ilmselt 19. sajandi keskel, mil tehti suuremat remondi- ja ehitustööd. Kooriruum sai uue põranda 15 aastat tagasi, aga ülejäänud kirikuhoone jäi paremaid aegu ootama.

Aastad läksid. Vahepeale on jäänud kaks suuremat majanduskriisi ja nii tunduski, et ega pikiruumi põrandat niipea alla saa. Kirikulised ikka aeg-ajalt küsisid, millal kirik ka põranda saab, aga vastata ei osanud keegi.

Liivapõrandaga aitas leppida, et Hanila oli ainuke sellise põrandaga kirik Eestis. Omajagu eksootiline!

Tänavu aga hakkasid asjad liikuma. Hanila valla aukodanik ja Hanila koguduse kunagine liige Lily Kocins, kelle kodu asub nüüd maakera kuklapoolel Austraalias, annetas pikiruumi põranda ehitamiseks summa, mis lubab tööd alustada. Kui ka riik omalt poolt toetab, on lootust, et tulevaks suveks on kirikul uus põrand täies ulatuses valmis.

Kui vana põrand oli ehitatud laudadest, siis uus laotakse dolomiitplaatidest, põrandas eksponeeritakse ka keskaegsed trapetsiaalsed hauakivid.

Vana hoonega on nagu vana inimesega – ikka ilmneb siin-seal vähemaid või suuremaid probleeme. Hanila kiriku üks mure on aja jooksul kujunenud liigniiskuse. Hoone põhja- ja lõunapoolsetel siseintel vohab laialt rohevetikas. Et saada liigniiskuse põhjuste ja likvideerimise mooduste kohta selgust, jääb kiriku põranda seinapoolne osa esialgu lahti – viimane rida plaate jääb seina ääres esialgu maha panemata.

Seinte kuivamise hõlbustamiseks kaevatakse seinte äärde umbes 50 cm sügavused süvendid. Liigniiskuse mõõtmise ja põhjuste väljaselgitamisega hakkavad tegelema Tallinna tehnikaülikooli spetsialistid.

Muude tööde hulgas peaks valmima ka kiriku elektriseerimisprojekt ja kui meil eriti hästi läheb, saab ehk võimalikuks ka elektrisüsteemi ehitus.

Hanila kirikut on restaureeritud suuremate ja väiksemate vahetega 1990. aastate algusest peale. Selle aja jooksul on tehtud aukartustäratav tööd. Remonditud on kiriku katus ja torn, kirikus on lammutatud lagunenu põrand ja välja veetud põrandaalune täitepinnas; hoones ja õues on eemaldatud

lahtine krohv, müürid uuesti krohvitud; krohvitöö tegemisel on hoones avastatud võlvikute roietel ja seintel keskaegsed maalitud, mille värv on kinnitatud ja paremini nähtavaks tehtud; kirik on saanud uued vitraazaknad; restaureeritud ja esialgsele kohale on paigaldatud altarisein, kantslifiguurid ja altarivõre; kooriruumis on taas ka perekond Üxkülli vappepitaaf.

Kooriruumile on ehitatud uus dolomiitplaatidest põrand, pikiruumis on eksponeerimiseks grupeeritud keskaegsed trapetsiaalsed hauakivid. Kiriku põhja- ja lõunapoolse välisseina äärest on lammutatud ja teisaldatud lagunenu

kontraforsid; uuesti on üles laotud avariilises seisukorras olnud kirikuvärvate postid (nendega on kahjuks rahapuudusel tööd siiski pooleli). Korrastatud on kirikaia parki.

Tööde loetelu on väga pikk ja ilmselt jäi midagi ka nimeutamata. Head koostööpartnereid nende tööde tegemisel on olnud OÜ Rändmeister, OÜ Frantsiskus, Ennistuskoda Kanut, Muinsuskaitseamet. Tööde rahastamisel on abikäe ulatanud koguduseliikmed lähemal ja kaugel, fondid ja loomulikult Eesti riik.

Kirikule põranda ehitamine sai võimalikuks tänu Lily Kocinsi annetusele. Lily on kodumail käies ka kirikust läbi astunud ja koguduse käekäigu vastu huvi tundnud. Kogudusele toetamiseks on ta asutanud Eesti Rahvuskultuuri Fondi juurde Hilda Koldof-Simmi nimelise mälestusfondi.

Lily on toimetanud oma toimetamisi Hanila kogudusega vaikselt ja tagasihoidlikult, ta ei ole otsinud suurt tähelepanu ega kajastamist. Tema teod aga ei ole jäänud märkamata. Möödunud suvel, mil Lily oli jälle kodumail, oli Hanila kogudusel au anda talle üle Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku koostöömedal. Koostöömedal on asutatud Eesti taasiseseisvumisest 20 aasta möödumise puhul ja see antakse EELK välispartneritele – vaimulikule või ilmlikule –, kes on osutanud silmapaistvaid teeneid Eesti Evangeelsele Luterlikule Kirikule või selle kogudusele.

Kuigi tööd kiriku põranda ehitamiseks algavad kohe, on sinulgi, hea lugeja, võimalik anda oma panus ehituse kordamiseks. Selleks saad teha annetuse EELK Hanila Pauluse koguduse arveldukontole 1120081940 Swedbankis. Selgituseks märgi palun „Annetus kiriku remondi heaks”.

Lembit Tammsalu
Koguduse õpetaja

Mihkli Miikaeli kogudus

88421 Mihkli, Pärnumaa, tel 56915347, mihkli@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Kaido Saak, juhatuse esimees Targo Pikkmets. SEB 10902000832007. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14.

Mihkli kogudusele oli 2012. aasta suur remondiaasta. Sügiseks sai valmis kiriku katuse suuremahuline renoveerimistöö. Ettevalmistus algas juba 2010. aastal, mil kogudus kirjutas PRIAle taotluse renoveerimistöö rahastamiseks. 2011 kirjutas kogudus veel teisegi taotluse. Mõlemad rahataotlused said positiivse vastuse. Ettevalmistustöös valmis kiriku katusekonstruktsioonide renoveerimisprojekt, kiriku võlvidel vieti ära umbes 300 tonni vana chitusprahti ja sodi.

Mullu sügisel algas katuse renoveerimine. Valati müüri- ja mille peale pandi uus müürlatt. Pandi uus kesktala ja uued tõmbetalad. Tõmbetalade vahetuse tõttu uuendati kõik tõmbetalade ja sarikate sõlmed. Pehkinud sarikad proteesiti. Katuse toolvärgi puuduvad detailid uuendati ja pehkinud osad proteesiti. Proteesiti ka pennide

Suurte remontide aasta

pehkinud otsad, tõusesarikate ja sarikate osad proteesiti või asendati. Katuse aeti võimalikult sirgeks. Sarikate peale pandi aluskile, veeliistud, uus roovitus ja uued kivid.

Kiriku katuse renoveerimine läks maksma 144 838, koos projekteerimisega 150 207 eurot.

Teine suur ehitustöö oli vana talli-tõllakuuri katuse uuenda-

mine. Katusekonstruktsiooni pehkinud osad asendati uutega või proteesiti, pandi uus roovitus ja uued katusekivid. Talli-tõllakuuri katuse renoveerimine maksis 31740 eurot.

Nii kiriku kui ka talli-tõllakuuri katuse uuendas Pärnu firma Katusetark OÜ.

Muinsuskaitseamet tunnustas kogudust tehtud töö eest kogudusele, kirjutades:

„Muinsuskaitseamet tunnustab Teid Mihkli pastoraadi talli-tõllakuuri ja Mihkli kiriku katuse restaureerimistööde korraldamise eest ning eduka koostöö eest eri fondidega rahaliste vahendite leidmiseks restaureerimistööde läbiviimiseks.” Muinsuskaitseameti tunnustuse said ka töömehed Einar Põlluste ja Jaan Vatter.

Silvi Lootsmann

Vormsi Püha Olavi kogudus

Hullo küla, 91301 Vormsi, Läänemaa, tel 518 7957, vormsi@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe, diakon Ants Rajando, juhatuse esimees Ene Rand. SEB 1120171148. Jumalateenistus 2 korda kuus pühapäeval kl 11.

Kirik tuletab meelde, mis on tähtis ja püsiv

Vormsi Püha Olavi kirik on olnud sajandeid koguduse väime kodu, aga küllap on see paik armas kõigile, kes seda saart oma koduks peavad või muul viisil siinsest elust hoolivad.

Sellesse hoonesse on jäädvustunud sajandite vältel siin elanud inimeste usk, töö ja armastus.

Tuleval aastal möödub 25 aastat Vormsi Püha Olavi kiriku taastamise algusest, seega on see pühakoda juba veerand sajandit olnud taas koguduse ja kogukonna teenistuses.

Püha Olavi kirik koos kirikuaiaga ehk vanema surnuaia ja kiriku naabruses asuva uuema, 18. sajandil rajatud surnuaia on saare vanim ja keskne ajaloo- ning arhitektuurimälestis.

Algpärane pühakoda muutub iga aastaga üha tähtsamaks

ja tuntumaks ka Vormsi külastajate silmis.

Töö taastatud kirikus on jätkunud ka pärast hoone taaspühitsemist 1990. aastal. Eelmise sajandi lõpuaastail sai pühakoda uue sajaveesüsteemi. 2011. aastal asendati kiriku pikihoone lae puittalade otsad, mis olid hoone välisseina sisse müüritud ja saanud kahjustada sajandite jooksul.

Viimastel aastatel on aktuaalseks saanud ka sõjaajal Vormsist ära viidud kirikuvara toomine oma algsesse asupaika. See nõuab päris palju ettevalmistust, et luua kohapeal tingimused väärtusliku vara turvaliseks hoidmiseks ja eksponeerimiseks. Samuti on kavas kirikusse rajada sobivad stendid, mille abiga saavad külastajad tutvuda saare ja kiriku ajaloo.

Vormsi uus surnuaed on

Ajalooline foto talgutest Vormsi kalmistul. SOV arhiiv

kuulus eelkõige oma arvukate rõngasristide poolest. Need Vormsi talupoegade valmistatud kiviristid on täiesti ainulaadsed ja seetõttu hindamatu väärtusega. Hoolimata sellest, et Vormsi kalmistul ei ole kunagi olnud otsest vandaalitsemist, on ometi põhjust muret tunda rõngasristide säilimise pärast. Need talupoegliku käsitöö meistriteosed on siiani vajalikul viisil inventariseerimata (olemas on surnuaia plaan ristide paiknemisega ja register teksti-

de ning peremärkidega aastast 1991). See on töö, mis tuleb lähiajal kindlasti ette võtta, et saada ülevaade nii väärtusliku pärimusvara säilimisest.

Saare iidne pärimus ei ühenda meid mitte ainult eelmiste põlvkondade püüdlustega ja tulevaste ootustega. See aitab meil tänapäeva rahutis ja unustavas maailmas mees pidada, kes me oleme ja kus on meie juured ning mis on viimselt tähtis ja püsiv.

Ants Rajando

Kiriku tõelised alustalad ja kandekonstruktsioonid

U hke tunne on viia inimesi Nõva iidseesse pühakotta, kus aastasadade jooksul on inimekänd andnud palkseintele soojust, kus laul ja palved on tõusnud üles.

Väike hoone, kus kõik on selle paiga oma: puidust altari pits – mõisaproua kädetöö, orel – kohaliku külamehe valmistatud. Lühtrid ja kirikukellad toodud lähedaste mälestuseks. Ei teata kiriku täpset ehitusaastat (dendrokronoloogilise uuringu põhjal 1750) ja kas see ongi nii oluline.

Juba pikka aega oli mure, et kiriku hommikupoolne nurk on ära vajunud, alumised palgid pehastunud. Julge ettevõtmisena tuli otsus kirjutada projekt Leaderisse, kust oli võimalik saada kuni 18 000 eurot. Appi tuli kogenud projektikirjutaja. Vahtetult aasta alguses oli valminud ka Rändmeister OÜ koostatud kiriku restaureerimise põhiprojekt, mis oli alus taotluse esitamisel.

Hindamiskomisjonis sai kaalukausiks, et kirik on olnud avatud kohalikele, teeliste, ekskursioonidele. Viimastel aastatel on kirik liidetud RMK Nõva looduskeskuse õppeprogrammi „Maa, mis tõuseb merest”.

G ümnaasiumi ja põhikooli õpilastele-õpetajatele seda võimalust pakkudes on õpetajad alati valmis noori kirikusse tooma. Õpilaste suust on mõnikord pudenenud arvamus: „Kas nüüd hakatakse meid ära pöörama?” Kui aga rääkida neile kiriku saamisloost, et meri võis olla 800 aastat tagasi just selles paigas, kuhu merehädalised püstitasid selle paiga teadaolevalt esimese kabeli. Tutvustada kirikut kui pühapaika, traditsiooni kandjat. Lubada muusikaõpetajal või õpilasel

proovida orelit. Tornis tasa-tasa kuulata kirikukellade helinat. Jutustuses minna tagasi aega, mil kirik oli inimesele tähtis ja püha. Sündides toodi laps kirikusse, teele saatmine siit ilmast ja kõik elu, mis sinna vahepeale jäi. Kui inimene külvas vilja, siis ta õnnistas põldu, paludes Loojalt vihma ja päikest. Laupäevaõhtune kirikukellade helin tõi rahu ja puhkuse. Minnes tunnistavad mitmedki lapsed, et nende senine kogemus kirikuga on olnud matused – lein ja kurbus.

Nõva kirikust on kevadest sügiseni läbi käinud mitusada noort inimest ja nad on läinud siit pisut mõtlikuna, saanud uue kogemuse. Saimegi raha oma projektile!

K öik käis nagu imevael. Rändmeistri töömehed tulid kohale, tellitud kerkisid, võeti alla ja uuendati tornitipu lipuvarras. (Uhket kullatud kukke kogunes kirikusse vaatama kogu kooli- ja lasteaiapäre ning tulid ümberkaudsed elanikud.) Alumised pe-

hastunud palgid vahetati, vundament laoti uuesti. Kogu kirik oli seinhaaval tungraudadel. Varsti tuli vihmakaitseks pandud koormakatte alt nähtavale ka uus vaskplekist torn.

Kahe kuuga sai kõik valmis. Tõid tehti hoole ja hoidmisega.

Ühiselt leiti, et järgmisena vajab väljavahetamist väsimuse märke näitav vana eterniitkatust. Uue laudkatuse ehituseks on inimesed juba hoolega raha annetanud, et saada endanimeline katuselaud uuel katusel (ehk juba järgmisel sügisel).

Meie ühine tänu kuulub projekti meeskonnale ja loomulikult kõigile taevastele inglitele, kelle kohalolu oli selgelt tuntav ja on olnud läbi aegade.

Nii nägi välja Nõva kiriku torn oktoobris.

Sven Danell meenutab oma esmakohtumist Nõva kirikuga 1930ndate keskel raamatus „Kuldrannake”, kui ta palus kirikuvärvavas olevate matuseliste käest, kas tohib kirikut ka seest näha: „Suurt kasvu meremehe saabastes talumees tegi mulle ukse lahti, rootsi kombe järgi seisatasin läve ees ja langetasin hetkeks pea palves Nõva koguduse ja nende eest, kes siin jumalasõna kuulutavad.

Hajevil olles kuulsin, kuidas meremehesaapad vahepeal va-

hekäiku mööda edasi laapisid. Kui ma pead kergitasin, nägin meest altari ees põlvitamas, kuhu ta jäi üsna pikaks palveks. Siin oli seega keegi, kes austas Issanda koda kui pühakoda.”

Andku taevast meile kõigile tarkust oma igapäevategemistes austada Issanda koda kui pühakoda ning ära tunda kiriku tegelikud alustalad ja kandekonstruktsioonid.

Silja Silver
Koguduse liige

Ridala Püha Maarja Magdaleena kogudus

Kolila, 90411 Ridala vald, Läänemaa, tel 472 4210, 5346 9041, ridala@eelk.ee. Koguduse õpetaja Kari Tynkkynen, juhatuse esimees Heli Reichardt. SEB 10022041364003 ja Swedbank 1120200048. Kantsleil avatud T kl 15–18. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval ja kirikupühadel kl 13.

Ridala koguduse kirikuaasta

Aasta 2012 läheb Ridala kiriku ja koguduse pikka ajalukku – 13. sajandist pärit Ridala kirik sai lõpuks uue katuse. Katusevahetuseks vajalik raha saadi riiklikust pühakodade programmist.

Oli ka päris viimane aeg, sest kuigi vana kivikatus paistis eemalt veel kena, laskis see juba aastaid vett läbi ja unikaalne hoone oli tõsisel ohus. Enne jaanipäeva pühitses peapiiskop Andres Põder uue katuse sisse, tänati kõiki asjaosalisi ja rõõmustati üheskoos.

Et kiriku ümbert võeti maha hulk vanu puid, paistab ilus punane katus mõõdasõitjaile tee peale kätte. Mure on veel kehvast seisukorras akende, niiskusest tekkinud krohvipragude ja seintes oleva hallituse pärast, aga kõige suuremast hädast oleme üle saanud ja meil on põhjust olla tänulik Eesti riigile – Läänemaa üks ajaloolisi vaatamisväärsusi on hävimisest päästetud.

Oktoobri lõpul oli Ridalas üle 16 aasta järel taas praosti visitatsioon, kus vaadati üle kogu vahepealne tegevus. Pärast kauaegse õpetaja Peeter Pae-nurme lahkumist Tartusse on koguduses olnud mitu õpetajat: Kaupo Padar, Katrin–Helen Melder, Pille Heckmann–Talvar, vahepeal ikka ja jälle hooldajaõpetaja Tiit Salumäe on eri aegadel korraldanud Ridala kiriku elu. Viimastel aastatel on koguduse õpetaja Soome misjonär Kari Tynkkynen, kelle seekordne ametiaeg kestab 2014. aastani. Võime olla Kari eest Tänavasale tänulikud – tema suurepärane eesti keele oskus, sisukad jutlused, sõbralik ja muhe olek on teinud temast Ridala rahva hulgas omainimese.

Visitatsioonide vahelisel

Tõnis Padu tutvustab enne remonti Ridala kirikut.

ajal valminud ja nüüd juba 12 aastat kasutusel olnud Ridala kogudusemaja on kogudusele valmistanud nii rõõmu kui ka muret: avar ja nüüdisaegne hoone on iseenesest hea asi, on, kuhu tulla ja kus olla, aga väikesel kogudusel on olnud üksjagu muret maja ülalpidamise ja haldamisega. Tubli perenaise Luule Jansonini kohusetundlikkus ja väsimatu igapäevane hool on hoidnud majapidamise eeskujulikus korras. Talle on sekundeerinud juhatuse, eesotsas tänava neli aastat kestnud ameti maha pannud esinaine Leili Jõgisoo.

Kirikuaasta on olnud rahulik ja vaikne, juunis olid katuse õnnistamisel ka külalised Sigtunast – kauane kirikuõpetaja Michael Klefbeck koos Ridala ammuste sõprade Roni ja Margareta Stensvikiga. Külalisi on käinud Soomest ja Venemaalt. Kevadel

konfirmeeriti kolm noort.

Ridala nagu iga teise Eesti maakoha probleem on, et noored ei jää kodukohta, vaid lendavad pärast kooli lõpetamist mööda maailma laiali. See on praeguse aja tunnus ja tõsiasi – jääb üle vaid lootma ja palvetada selle eest, et seeme, mis on siin Ridalas nende südames külvanud, omal ajal idanema hakkab.

Võime rõõmustada, et üle mitme aasta on koguduses jälle pühapäevakooli õpetaja. Külli, kes on oma eelmises elukohas Lihulas aastaid lastetööd teinud. Teeme ettevalmistusi pühapäevakooli avamiseks, et lapsed jälle kogudusse tee leiaksid.

Visitatsiooni ellu viinud vaimulikud Tiit Salumäe ja Leevi Reinaru olid seda meelt, et kirikus ei ole halvemaid ega paremaid aegu, on vaid see aeg, milles me praegu elame. Ehk luulekeeles:

Ei ole paremaid, halvemaid aegu, on ainult hetk, milles viibime praegu... /Artur Alliksaar/

On meid rohkem või vähem – Ridala kirik on seisnud üle aastasadade ja kui Jumal on ta praegusel ajal usaldanud meie kätte, siis katsume Tema abiga olla head majapidajad. Tema aeg ei ole Ridalas mitte otsa saanud.

Heli Reichardt

Eesti Piibliseltsi jõulumark 2012

Lugu parasjagu intriigne, aga ilusa lõpuga

Põhjuse minu kirjaloole andis selle aasta alul Moskva Lunastaja kirikus aset leidnud inetu usuvastane lavastus. Too kirik oli ja on üks lugupeetavamaid paljude tuhandete teiste kirikute hulgas, tähistades võitu 1812. aasta Isamaasõjas prantslaste üle. Stalinile oli see kirik eriline pind silmas ja nii see pühakoda 1933. aastal vastu taevast lendaski.

Juba varem oli alanud seni nähtamatu kirikute rüüstamine ja lõhkumine. Käibel oli Lenini väljend: iga köögitudruk peab olema võimeline riiki valitsema. Kuulsa Relvapatlari direktoriks pandigi traktorist Vasja. Ettekandes ülemustele kurtis Vasja, et ei saa tööd teha, ümberringi vaid rahvavaenlased. Lahendus leiti — kes seina äärde, kes laagrisse. Palju tonne hindamatuid aardeid leidis aga tee sulatusse.

Samal ajal pühakodade purustamisega alustati massilist vaimulike represseerimist. Tuli mul endalgi olla Mordva vangilaagrites, kus 1920.–1930. aastail hukkus ligi 30 000 vaimulikku.

Jeltsini ajal kehtima hakanud uus riigikord taastas rahva mälu jäänud kiriku tema hiilguses ja uhkuses.

E lame Eestis ja Venemaal aset leidnud inetu juhtum justkui ei peakski eestlasi riivama, aga riivab, ja kuidas veel. Kirikurüvetajad pisteti arestikambris kohut ootama. Ja nüüd, oh imet, rüvetajate kaitseks astus välja isegi riigikogu, saates Vene Riigiduumale ultimatum, mille sisu sarnanes

omal ajal Zaporozje kasakate koostatud kirjaga Türgi sultanile. Arestandid kuulutati vabadusvõitlejaks, kes tuli jalamaid vabastada.

Vastsete vabadusvõitlejate toetuseks korraldati Tallinnas kontsert kõrgete võimukandjate osavõtul. Samasugusest toetuskampaaniast jäid kõrvale nii Läti kui ka Soome, pidades juhtumit venelaste siseasjaks.

Juba mitu aastatuhandet on kristlus olnud saatja suurele osale inimkonnast. Jeesus oli see, kes tõi end parema ja õiglasema ühiskonna nimel ohvriks. Usk sai inimesi ja riike siduvaks jõuks. Kiiresti levis kloostritest alguse saanud kirjakultuur, usumeeste eestvõttel tekkisid esimesed ülikoolid. Ei saa unustada, et ammused maadeavastajad olid kõik usklikud, ka teadusmees Newton oli usklik. Veel tänapäeval silmi ja meeli lummutavad renessansiaja teosed otsekui ütlesid: meid lõi Kristus ise. Seega oleme kõik osanikud rikkast kristlikust kultuurist.

Ajad on muutunud, ristiusk aga püsib, ainult nii mõnegi tee tema juurde on osutunud eriliseks ja imeliseks. Hiljutises vene telesaates võttis julgeolekuülem rinnataskust risti — vaadake, ütles ta, see risti kaitseb suure sõjas tema isa ja ta usub, et risti kaitsev vari katab ka teda.

Vaatasin Lunastaja kirikus möödunud jõulusid. Millise hardumusega naaberrüügi valitsejad kiriku tavasid täitsid. Sel-

Tõnis Mets.

listel võimukandjatel oli vaevalt põhjust teeselda. Vaatasin ja mõtlesin, kuhu kadusid pioneeriaastad, tegus komsomol, esimesed astmed parteiredelil.

Tõenäoliselt meenub meile mõnda nõukogude proletaarsest kirjanikust Maksim Gorkist, aga kindlasti ei teata tema kasupojast, sest see oli tabuteema. Nimelt lapsendas Gorki keerulise nimega juudi nooruki, laskis ta ristida ühes Moskva kirikus, kus tema uueks nimeks sai Zinovi Peskov (Gorki kodanikunimi). Nooruk osutus andekaks, õppis keeli ja temast sai Gorki sekretär.

Esimese ilmasõja algus leidis Zinovi Prantsusmaalt. Vabatahtlikuna astus ta Vöörleegioni, sest armees võisid olla vaid riigi kodanikud. Vastne leegionär paistis silma taibukuse ja vaprusena. Ühes lahingus kaotas Zinovi käe, kuid sai kõrge autasu ja Prantsuse kodakondsuse. Pärast paranemist tahtis ta taas rindele minna, aga see soov asendati vastutava diplomaatilise missiooniga Kaukaasias rahvusriikide rajamisel, sinna kuulus ka võitlus bolševikega. Hiljem taas teenistus Vöörleegionis.

Zinovi Peskov sai kindraliks. Sõjaajal on ta De Gaulle'i lähe-

maid kaastöölisi, hiljem täidab presidendi soovil diplomaatilisi eriülesandeid. Vaatamata kirevale elule oli Zinovi sügavalt usklik, kelle pihisaks sai kõrgemaid õiguse vaimulikke. Selle loo pikantsus seisneb asjaolus, et Zinovi lihane vend ei olnud keegi muu kui Jakov Sverdlov, Lenini järel teine mees kommunistlikul Venemaal, kelle terrorijanst hävis suur osa Lõuna–Venemaa kasakkonnast.

Juba elupäevi näinud mehele leian end sageli mõtelt, miks ma siin maises ilmas üldse olen, juba ammuilma oleks pidanud hõljuma Looja väljadel. Nii mitmel käegakatsutaval juhul on kaitseingel mind välja toonud seisust, kus elunatuke on rippunud niidi otsas. Jääbki mulle mõistatuseks see heasoovlik teesuunaja, kes on leidnud parema lahenduse minu elu keerdkäikudele. Ma ei usu, et see on ainult inimese varjuna saatev juhus. Kas usun Kristust? Usun küll. Usun teda suurmehena, kes elas usus ja vaimus ees tolaegsest ühiskonnast. Reformaatina muutus ta tülikaks oma ajastu valitsejale. Lõpp on sellisel juhul juba ette teada.

Tõnis Mets

Noarootsi Püha Katariina kogudus

91201 Pürksi, Läänemaa, tel 5194 9461 (esimees), 528 0635 (õpetaja) noarootsi@eelk.ee, www.eelk.ee/noarootsi. Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe, juhatause esimees Tiit Tulvik. Swedbank 1120110413. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14.

Minu suvi Hosbys pastoraadis

Selle suve alguses ilmus minu Facebooki seinal uudishimu äratav kuulutus: Hosby turismiinfopunkti otsitakse töötajat. „See on ju Dirhami kandis,” mõtlesin.

Meie perel on olnud juba pikemat aega Dirhamis suvila, seega on piirkond mulle tuttav. Avasin kuulutuse ja vaatasin täpsemalt. Olin juba ammu mõelnud, et suvel, pärast gümnaasiumi lõpetamist ja enne ülikooli minekut, võiks saada mingi töökogemuse.

Mul oli valida, kas veeta üks tavaline suvi kodulinna Tartus või lahkuda mugavustsoonist ja sõita peaaegu terveks suveks Eesti teise otsa Noarootsi valda ja töötada seal kirikumõisa giidi ning infopunktimehena. Olen täiesti kindel, et tegin õige valiku.

Julgen öelda, et see Noarootsis veedetud suvi oli minu elu üks paremaid, kui mitte parim.

Minu päev algas 22 kilomeetri pikkuse rattasõiduga Dirhamist Hosbysse. Avasin pastoraadi uksed kell 10 ja jäin külalisi ootama. Väga uhke oli sellises kohas töötada (ja mingil

määral ka elada), sest tegemist on ju siiski 17. sajandi mõisa ja veel vanema kirikuga! Kõige ajamahukam ja kindlasti kõige huvitavam kohustus oli ekskursioonide tegemine.

Selle kinnituseks on tõsiasi, et tööpäeva lõpp, mis pidi olema kell 18, ununes liigagi tihti ja külalised said kirikut vaadata ka tunduvalt hiljem. Hea ekskursiooni tegemiseks pidi loomulikult tutvuma Noarootsi ajaloo, mille juures sain väärtuslikku abi kohalikelt. Külalisi oli üllatavalt palju eri riikidest: Eestist, Rootsist, Saksamaalt, Soomest, Lätist, Venemaalt, kuid ka kaugemalt, näiteks Kanadast ja Argentiinast. Hinnanguliselt 40% ekskursioonidest tuli teha inglise keeles. Arvan, et erinevus 29. juunil ja 19. augustil olnud ekskursioonide vahel oli väga suur, sest uusi teadmisi tekkis iga nädal ja külalistele pakuti muutusi iga päevaga mitmekülgsemaks.

Olen tänulik pastoraadile ja Noarootsi vallale sellise võimaluse ja kõikide uute kogemuste eest!

Julius Air Kull

Koostöömedalid headele inimestele

Aasta 1988 oli Eestile eriline ja eriline oli see ka Noarootsile. Esimest korda anti välismaalastele võimalus külastada Noarootsit. Esimest korda pärast Eestist lahkumist oli eestirootslastel võimalik külastada oma kodukohti.

1988. aasta suvel peeti esimesi Noarootsi päevi. Noarootsi kirikus oli jumalateenistusel altaris korraga viis kirikuõpetajat. Neist kolm olid väliskülalised Soomest, Rootsist ja Saksamaalt. Juba mõni aasta hiljem sõlmisid Esbo Svenska Församling ja Noarootsi kogudus sõpruslepingu, mis kestab tänaseni.

Esbo kogudus on meid meie tegemistes väga palju aidanud. Hea meel oli juuni alguses Esbo kirikus üle anda EELK koostöömedalid meie headele sõpradele Harriet Wahlsberg-Tidermanile, Carl-Gustav Henricsonile, Roger Rönnerbergile ja Bror Träskbackale.

Oli 1989. aasta suvi. Karleby ja Slöta koguduse organist Ted Rosvall külastas Eestit ja Noarootsit, kus ta uuris Carlblomi suguseltsi ajalugu. Riguldis jaanitulel olles kohtus ta Noarootsi rahvatantsurühmaga. Ta kutsus neid külastama järgmise aasta suvel Slötat ja Karleby. Sellest

külaskäigust sai alguse aastakümnete pikkune sõprus. Nende aastate jooksul on kohtunud nii Rootsist kui ka Noarootsis.

Rootsis olles saime teada, et Slöta koguduse õpetaja Folke Elbornsson on Noarootsi endise kirikuõpetaja Sven Danelli väimees. Ted Rosvalli algatusel loodi Nuckö/Noarootsi fond. Fondi laekunud raha on läinud Noarootsi pastoraadi taastamiseks. Koostöömedalid Folke Elbornssonile ja Ted Rosvallile saime üle anda Noarootsi kirikus tänavu mais meie järjekordisel kohtumisel.

Tänavu suvel tähistas Riguldi-Noarootsi Kodukandiühing 20. aastapäeva. Sel puhul oli Rooslepa kabelis kontsertjumalateenistus. Seda võib nimetada traditsiooniks, sest juba viiendat

aastat on juuli teisel pühapäeval Noarootsi kogudus ja Riguldi-Noarootsi Kodukandiühing pidanud ühist jumalateenistust.

Suur osa selles ühises ettevõtmises on kodukandiühingu esinaisal Ingegerd Lindströmil. Ingegerd, kes esmapilgul tundub vaikne ja tagasihoidlik, on tegelikult väga aktiivne, abivalmis, särav inimene. Inimene, kes tunneb muret meie käekäigu üle. Inimene, kelle abistavat kätt oleme tihti tundnud.

Kuigi tema kodu on Rootsis ja tema juured ei ole Eestis, on ta suutnud ära õppida eesti keele ja ikka selleks, et meil oleks omavahel lihtsam suhelda.

Tänu täheks anti sellel jumalateenistusel Ingegerd Lindströmile üle EELK koostöömedal.

Tiit Tulvik

Märjamaa Maarja kogudus

Pärnu mnt 26, 78301 Märjamaa, Raplamaa, tel 511 8419, marjamaa@eelk.ee, www.eelk.ee/marjamaa/. Koguduse õpetaja Ilimar Toomet, juhatuse esimees Johannes Arjakse. SEB 10802004844007. Kantselei avatud K, N kl 10–13, pühapäeviti enne ja pärast jumalateenistust. Missa pühapäeviti kl 11, kolmapäeviti 18.30, esmaspäeviti, teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti 7.30.

Märjamaa koguduse palverändurid Salacgriva kirikus. Foto: Kalju Kiisler

Juba 14 aastat ühtejärke on Märjamaa kogudus korraldanud palverännakuid Eesti kirikuisse. Tänavu asuti 24. augustil teele sooviga külastada Pärnumaa kirikuid, kuid mitte ainult – kaugeim reisisiht oli Salacgriva kirik Lätis.

Esimene peatus oli Pärnu Eliisabeti kirikus. Nagu seal arhipäeviti tavaks, oli hommikul missa. Pärast missat palus süngir-jutaja, et õpetaja Enn Auksmann seletaks mõne asja tähendust, mida Märjamaa kirikus ei ole: ristimiskivi, pihitool ja tabernaakel.

Vastus algas tõdemusega, et nüüd tuleb kuulajale pidada veerand tunniga terve leerikursus. Ristimise, pihi ja armulaua jagamiseks kasutatavate asjade puhul tuli lühidalt peatuda ka mõistatel Jumal, inimene, patt. Sakramentides – ristimisel, erapihil ja armulaul – on võimalik isiklikult osa saada Jumala pühitsevast armust ning saada andeks oma patud.

Järgmine peatuspaik, Tahkuranna kirik, oli üsna eksootiline. Suure maantee veeres seisvad müürid võivad jääda märkamatuks. Sõja ajal põlenud kirikust seisavad püsti vaid välistseina, jumalateenistusi peetakse selleks korrasstatud käärkambris. Nüüsa huiarata oli ka Häädemeeste kirik. Väiksemapoolsele ruumile andis suurust juurde rõdu. See lubas pisut aimata, milline võis olla enne sõda Märjamaa Maarja kirik, kus rõdusid oli lausa kaks

korrust. Peaegu Eesti piiril astusime sisse Treimani kirikusse. Eri ajastute materjalidest ja detailidest kokku pandud ruumi sisustus meenutas purjelaeva, nii nagu on mereäärsele kirikule kohane. Kui muiste oli Treimani kogudus Salacgriva (Läti) koguduse abikirik, siis praegu ollakse iseseisvad.

Saabumine Läti käis märkamatuks, väikesel Ikla kõrvalteel asendused eestikeelsete tänavasildid ühtäkki läti-keelsetega. Piirist kümme-kon-na kilomeetri kaugusel asuva Salacgriva kiriku poleeritud marmorpõrand võis esmapilgul äratada kadedustki. Põranda vahetamine sai teoks majandus-tõusu ajal, mil töö tegemiseks võeti laenu. Küsimusele, kuidas suudab kogudus praegusel ajal

võlga tasuda, vastas vaimulik leebe naeratusena: terve Läti-maa on võlgu, see annab võimaluse kaubelda võlausaldajalt jõukohasemaid tingimusi.

Otseselt reisi senisest elamusist oleks veel vähe, oli ka viimane peatus Sindi koguduses eriline. Rootsi punane nn raudtee-tüüpi kahe korrusega maja alumise korruse väikese saali ja abiruumidega oli väga kodune. Ehkki Sindi pääseb hõlpsasti bussiga ka Pärnu kirikusse, on paaril korral kuus peetaval jumalateenistusel korraga keskmiselt 40 inimest, rohkem, kui kogudusel on liik-meannetajaid. Igasuviseid palve-rännakuid on korraldatud 1998. aastast. Kel huvi, võib juba varakult märkida augusti viimase laupäeva oma kalendrisse.

Ilimar Toomet
Koguduse õpetaja

Märjamaa Maarja koguduse erilised sündmused 2012

15. jaanuar. Külal on Nõmme Rahu koguduse meeskoor, kes laulab nii missal kui ka Märjamaa hooldushaiglas.

8. aprill. Pühapäevakooli lapsed annavad Märjamaa hooldushaigla ja Kuuda hooldekodu asukaile üle omavalmistatud pühadekaardid.

1. mai. Talgud kogudusemaja õuel ja kirikus.

3. juuni. Pühapäevakooli väljasõit Kibla kirikusse.

10. juuni. Leeripühal konfirmeeritakse 4 leerilast, neist 3 ristitakse.

1. juuli. Kirikusse seatakse üles uued stendid, mille hankimist

toetas Kohaliku Omaalgatuse programm.

8.-12. august. Koguduse ja valla esindajad on sõprusvisiidil Vihtis.

17. august. Lauluansambel Cantatores Narvensis, mida juhatab Tuuliki Jürjo, annab kirikus kontserdi.

24. august. Koguduse palverännak Pärnumaa ja Salacgriva kirikutesse.

26. august. Kuldleeripüha. Leeritöödust uuendab üks kuldleerilaps.

2. november. Hingedepäeva palvus Märjamaa kalmistul.

Pühade-kaardid vanadele

Kellukese helin on märk, et peale tavaliste kirikuliste viibivad jumalateenistusel ka koguduse pühapäevakooli lapsed. Enne alguslaulu astuvad nad altari ette, loetakse lühike palve ja jumalateenistus algab.

Kui jumalateenistusel peetakse tavaliselt jutust, lähivad lapsed oma „jutlusele”. Nagu ikka, jääb jutlus paremini meelde, kui see on ka teoks tehtud.

Täiskasvanuile antakse jutluses oma juhised, lapsed saavad aga kuulnud piiblitöö ellu viia joonistades ja meisterdades. Tavaliselt viiakse kätetöö vili ka kodustele imetlemiseks, aga mitte alati.

Ülestõusmis-pühadeks valmistasid Märjamaa koguduse pühapäevakooli lapsed õnnitluskarte kohaliku hooldushaigla ja Kuuda hooldekodu asukaile.

Kokku ligi 80 kaardi valmistamisse andsid oma panuse ka leeripilased ja koguduse teisedki liikmed.

Tänane Märjamaa valda, kes toetas kaartide valmistamiseks vajaliku materjali ja töövahendite hankimisel. Samal kombel peaksid kaardid valmima ka tänavu jõuluks.

Iga pühapäevakoolitund õpetab ka osavad, sest tunni lõppedes saavad lapsed koos eakamate kirikulistega istuda ühes lauas kirikukohvil.

Osadust õpetab ka kooliaastat lõpetav külaskäik mõnda kirikusse. Tänavu 3. juunil külastati Kibla kirikut ja kohalike pühapäevakoolilastega võeti mõõtu teatejooksus. Peale laste ja nende vanemate mahtusid Neeme bussi ka mõned eakamad koguduseliikmed.

Riina Toomet
Pühapäevakooli õpetaja

Kirbla Püha Nikolause kogudus

90201 Kirbla, Läänemaa, tel 511 8419, kirbla@eelk.ee, www.eelk.ee/kirbla. Hooldajaõpetaja Ilmar Toomet, juhatuse esimees Anu-Lii Jürman. SEB 10602016036003. Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15.

Rahapakk ehk Kas eestlane on annetaja rahvas?

Kogudused elavad peamiselt oma liikmete annetustest, igapäevane töö käib just nendest vahenditest. Kahjuks ei suuda korjandustest laekuv kuidagi katta kirikuhoone remondikulu.

Kirbla kirikus teame 17.–18. sajandist pärit mõisnike just seetõttu, et nad annetasid kirikule lühtreid, karikaid ja muid tarbeesemeid. Loodan, et ühel päeval avastavad ka praegused tippettevõtjad, et kirikut toetades võib oma nime jäädvustada sajandeiks.

Mäletan Kirbla kiriku ühe viimase kõstri tütre meenutust, et kirikus on kunagi annetuste kogumiseks olnud rahapakk. Kahjuks ei olnud jutustajal säilinud ühtki fotot ega rahapaku kirjeldust.

Tänavu kevadel otsustasime, et kuna Kirbla kirik on „Teeliste kirikuna” inimestele avatud, on kirikut uudistama tulnutele vaja tähelepanu köitvat võimalust teha annetust pühakoja heaks.

Soovisime toonitada, kui suur tähtsus on annetusel kiriku eelarves. Et kirik püsiks korras ja saaks ütelda külastajale tere tulemast, vajab ta majanduslikku toetust ning iga kirikulise võimuses on anda oma panus hoone säilitamisse.

Rahapaku valmistamise võttis ette Kinksi külas elav noor andekas sepp Raul Oberschneider. Oma kätetöö eest meister tasu ei võtnud, tehes seeläbi kingituse kirikule, kogudusel tuli tasuda vaid materjali, s.o tammepuu ja metalli eest.

Valisime väärika Läänemaa noore sepa, kes on hea käe ja silmaga inimene.

13. mail Kirbla Püha Nikolause kirikusse paigutatud rahapakk näeb igati väärikas

Kirbla oli esimest suve teeliste kirik

Anu-Lii Jürman tutvustab kirikut.

Mai keskpaigast augusti lõpuni olid Kirbla kiriku ukseid pühapäeviti avatud. Nii nagu neid on kokku üle kaheksa ja kõikjal üle Eestimaa.

„Teeliste kirikute” projekt avardas juhusliku teelise võimalusi suvises Eestis ringi liikudes kirikutesse sisse astumiseks. Peale kiriku tuli alati juttu kogudustega seotud inimestest, huvitavatest paikadest kiriku lähikümbruses ning piirkonnas sündinud või elanud tuntud inimestest ja nende tegemistest.

Tulijaid ei olnud väga palju, aga siiski ulatus nende arv kuuest kuni 60 inimeseni. Tuldi mitmelt poolt Euroopast ja kaugemaltki, näiteks Austraaliast.

Allakirjutatule valmistasid suurimat heameelt kohalikud inimesed, kes avastasid oma

kodukiriku esimest korda, kui on siin elanud võib-olla juba aastakümneid. Kõnelesime nendega kirikuelust ja koguduse asjust ning üllatavalt sageli elu võimalikkusest maal.

Aeg-ajalt astus kiriku lahtisest uksest keegi justkui märkamata sisse, kõndis tasakesi pingiridade vahel, vaatas uudistavalt altariile, kantslile ja kooripealsele ning astus seejärel oma teed.

Meie pisikeses, Eesti väikseimas kivikirikus jäi mõnigi uudistaja mõtlikuks ja avaldas, et on liialt vähe huvi tundnud oma elukohale lähima koguduse tegevuse vastu. Eriti jäi meelde ühe jalgratturite grupi tänu: „Hea, et kirikud on teeliste avatud ja inimesed võivad pühakodade seinte vahel nende rahust osa saada.”

Idealis peab pühakoda olema teeliste avatud hoopis sagedamini. Mida rohkem inimesi saab pühakotta astuda, seda rohkem tuntakse huvi meie tegemiste vastu ja ollakse valmis tegema koostööd.

Selle suvega sai selgeks, et on vaja süvendatult uurida Kirbla kiriku ajalugu; Kirbla kirikus teeninud kirikuõpetajate ja kõstri ning koguduse piirkonnast päritud tuntud inimeste elulugusid (Kirbla kõstri tütre Julie Emilie Thali ja Carl Robert Jakobsoni armastuslugu); Lääne Liisi (Eliise Emmeline Junts, sünd. Klaassen), perekond Uluotsa ja Eerik Kumari lugu; Kirbla kooliõpetajad jne.

Külastajad ootasid pärimuslugusid, legende ja kultuuriloo kulgemise kirjeldusi. Teelised soovisid, et tutvustan matmispaiku, sest kirik asub kalmistul.

Kirbla on väike rahulik koht, millest soovivad inimesed hoopis rohkem teada. Olen väga õnnelik, kui lugejatena oskate Kirbla kandi paremaks tutvustamiseks vajalike materjalide otsimisel aidata või viidata, kuidas informatsiooni saada. See on tere tulemast kõigile! Usume, et Jumal saadab meie koguduse juurde häid abilisi ja vabatahtlikke töötajaid.

Anu-Lii Jürman

Juhatuse esimees, kirikuvalvur

välja, sobitades hästi 15. sajandil ehitatud Eesti väiksemasse kivikirikusse.

Suur tänu kõigile Kirbla koguduse sõpradele, toetajatele, koostööpartneritele ja liikmetele, kes on kogudust ja koguduse eri töövaldkondi 2012. aastal rahaliselt toetanud!

Tuletame meelde, et en-

diselt saab koguduse tegevuse toetuseks teha annetusi ka pangalekandega EELK Kirbla Püha Nikolause koguduse SEB Panga arvelduskontole 10602016036003 või Swedbanki arvelduskontole 1120113326.

Anu-Lii Jürman
Juhatuse esimees

Konsistooriumi aukiri Anu-Lii Jürmanile

EELK konsistoorium andis Kirbla Püha Nikolause koguduse esimehele Anu-Lii Jürmanile aukirja pikaaegse ustava töö eest koguduses. Aukirja andis üle Lääne praost Tiit Salumäe 1. juulil peetud jumalateenistusel.

Katharina Ufholtz:

Igavust ei olnud aega tunda

Katharina Ufholz Kesk-Saksamaalt Hesseni liidumaalt, mis on pindalalt pool Eestit, aga elanikke kuus korda rohkem, töötas oma esimese õpetaja-aasta Haapsalus, õppis selgeks eesti keele ja võitis oma sõbraliku olekuga Haapsalu inimeste südamed.

Enne kui Katharina aastaks Haapsallu sattus, ei olnud tal Eestist suurt aimu, veel vähem ettekujutust, et ta võiks siia elama tulla, keele selgeks õppida, sellesse maasse kiinduda.

Kui ta hakkas Saksamaal oma õpinguid lõpetama ja tegi vikariaadis abivaimulikuna esimesi samme, pakkus kursuse juhendaja võimalust minna aastaks välismaale mõnda partnerkirikusse. Namiibiasse või Lõuna-Aafrikasse, Lõuna-Indiasse, Eestisse või Tansaaniasse.

„Minu kirik tahab, et kontaktid oleksid personaalsed, mitte ainult vastastikused külas käigud, delegatsioonide vahetamine,” selgitas Katharina, miks Kurhessen-Waldecki maakirik saadab oma töötajaid aastaks teistesse riikidesse.

Katharina esimene valik oli Namiibia, aga inimene mõtleb, Jumal juhib.

Tundmatu Eesti tundus huvitav

Kui ta sai teada, et tema teenistukoht on praost Tiit Salumäe juures Haapsalus, vaatas ta netist järele, mis linn see selline on. Paistis tore linn, piiskoplinnusest oli eriti palju pilte.

Nädal pärast kirikuõpetajaks pühitsemist oligi ta juba Haapsalus. Oli 2011. aasta 2. novembri pime õhtupoolik. Musikaalse inimesena hakkas ta Haapsalus kohe käima koguduse toomkoores ja segakoores. Nii sai inimestega tuttavaks ja

Katharina Ufholz. Foto: Arvo Tarmula

juttu ajada. Ta pani imeks, kui paljud oskavad saksa keelt, eriti vanemad, ja oli tänulik, et inimesed püüdsid temaga rääkida. Kui sõnu nappis, võeti käed-jalad appi.

Läks neli kuud ja veebruaris tundis Katharina, et keel hakkab juba tulema. Kolm korda nädalas käis Katharina oma

keeleõpetaja Maria Straussi juures, kes on elanud Saksamaal ja kes on nüüd kodulinna tagasi.

Eesti ja Saksamaa — ühtmoodi ja erinev

Kirikuõpetaja tööd Eestis ja Saksamaal võrreldes pani Katharina tähele, et enamik siinseid kirikuõpetajaid peab mitme

koha peal töötama, mitut ametit pidama, et perele elatist teenida. Kogudused on väikesed ega suuda õpetajat üleval pidada.

„Meil kuulub 60% sakslasi mõnda kristlikku kirikusse,” võrdles Katharina.

14. oktoobril, lõikustänapühil, pidas Katharina Haapsalu toomkirikus oma viimase jutluse, sest Eesti-aasta sai läbi ja teda ootas kogudus Saksamaal. Tema kogudus on Kasseli lähedal Wolfhagenis, linnas umbes nagu Haapsalu. Seal on koguduses veel teisigi kirikuõpetajaid.

Päris oma koguduse saab Katharina aga ühes väikeses külas, see on pisike hugenoti kirik ja kogudus (hugenotid on Prantsusmaa kalvinistid, kes olid sunnitud maalt lahkuma, aga et nad olid väga töökad, võttis Hesseni maakrahv nad meelsasti vastu).

Meri, valged ööd ja inimesed

Katharina loodab oma eesti keelt säilitada ja on kaasa ostnud hulga eestikeelseid raamatuid. Lubab kuulata netist raadiot ja Skype'is siinsete sõpradega suhelda.

Eesti keelt võib tal isegi vaja minna, sest tema uue töökohta dekanat, meie mõistes praostkond, sõbrustab Pärnu praostkonnaga. Juba on Katharina mõelnud, kuidas kogudusega Eestisse tulla.

Katharina tunnistas, et hakkab Saksamaal igatsema siinseid inimesi ja merd, valgeid öid kevadel.

Igav ei olnud selline, nagu oli eelmine, vaatas Katharina justkui lennates mööda läinud aastale tagasi.

Lehte Ilves

JÕULUAEG

EELK Lääne
praostkond
2012

Kas kõik on juba kuulnud?

Sest meile sünnib laps, meile antakse poeg, kelle õlgadel on valitsus ja kellele pannakse nimeks Imeline Nõuandja, Vägev Jumal, Igavene Isa, Rabinürist.

Jesaja 9:5

Hea lugeja! Selles, et laps sünnib, on alati midagi erilist, suurt ja ainulaadset. Iga inimene, kes siia maailma tuleb, on uus ja ainukordne. Jõuludel tuleme meelde maailmaajaloo pöördepunkti, Jeesuse sündimist. Läbi kogu Vana Testamendi kajab Messia tuleku ettekuulutus. Piibli algevangeeliumiks peetakse mao sõnu 1. Ms 3:15: „Ja ma tõstan vihavaenu sinu ja naise vahele, sinu seemne ja tema seemne vahele, kes purustab su pea, aga kelle kanda sa salvad.” Läbi kogu Vana Testamendi kõnelevad Jumala mehed ja naised Messia tulekust. Jesaja ennustab seda mitusada aastat varem.

Taanieli raamatus 9:25-26 on huvitavad sõnad: „Seitsekümmend aastanädalat on seatud su rahvale ja su pühale linnale üleasutamise lõpetamiseks, patule piiri panemiseks ja süüteo lepitamiseks, igavese õiguse toomiseks, nägemuse ja prohveti kinnitamiseks ja Kõigepühama võidmiseks. Ja tea ning mõista: alates sõna tulemisest Jeruusalemma taastamiseks ja ülesehitamiseks kuni võitnud vürstini on seitse aastanädalat; ja kuuskümmend kaks aastanädalat – siis on see jälle üles ehitatud turgude ja vallikraavidega, kuigi aegade surve all. Ja aegade lõpus, pärast kuutkümmend kahte aastanädalat, kaotatakse võitu ja teda ei ole enam; linna ja pühamu hävitab ühe saabuva vürsti rahvas; ent lõpp tuleb uputusega ja lõpuks on sõda: hävitus on määratud.”

Kui pikk see aeg on? Ühes aastanädalas on seitse aastat. Selline aastanädalate ehk seitsme aasta pikkuste perioodide mõiste oli muistsetele juutidele tuttav. Näiteks pidasid nad igal seitsmendal aastal hingamisaastat. Seega võrdub 69 aastanädalat 7 korda 69 aastaga ehk 483 aastaga. Messia tulekuni pidi

siis aega olema 434 aastat. Messia sündimise kohana nimetab prohvet Miika 5:1: „Aga sina, Petlemm Efrata, olgugi väike Juuda tuhandete seas, sinust tuleb mulle see, kes saab valitsejaks Iisraelis ja kes põlvneb muistseist päevist, igiaegadest.”

Juudi õpetlased olid pärimuse järgi jõuluõl Petlemmas ootamas sõnumit Messia sünnist, aga inglid viisid sõnumi esmalt lihtsatele karjastele; valitud rahva õpetajad teadsid aega ja kohta, aga hommikumaa targad jõudsid neist ette, nähes kaugelt Petlemma tähte, ja said Heroodese tarkade käest teada, kuhu minna Kristust kummardama.

Möödunud jõuludel Petlemma sünnikiriku kellade löömist kuulates ja püha jõuluõ missal osaledes mõtlesin nendele vanadele aegadele, mis said selles öös vägagi lähedaseks. Eks ole tänaseni nii, et targad inimesed uurivad ja puurivad keerulisi teooriaid, aga Kristuse vastuvõtmiseks on vaja kuulekat, armastavat ja avatud südant. Risto Santala avab Kristuse ootuse teemat ääretult huvitavas raamatus „Kristus Vanas Testamendis rabiinliku kirjanduse valgusel”, mille ma palju aastaid tagasi tõlkisin. Ta küsib, kas kõik said ikka teada Jeesuse sündimisest. Miks siis need, kes olid kõige lähemal, ei suutnud kuulata inglite laulu ja võtta ette see lühike teekond Petlemma söime juurde.

Otsides suuri asju ja keerulisi saladusi, on oht unustada, et asjad võivad olla

palju lihtsamad. Viru-Jaagupi praost H.W. Hoffmann kirjutab 1896 ilmunud palveraamatus jõuluõhtuks: „Suur rõõm on küll igas majas, kus laps ilmale on sündinud, ja tema ema ei mõtlegi enam ahastuse peale rõõmu

pärast, et inimene on ilma sündinud. Aga kui palju neid on, kes tema sündimisest teada saavad ja sellepärast rõõmsad on — tema isa ja ema ja veel mõned naabrid —, muud kedagi.

Täna kuulutatakse meile ühe lapse sündimisest, kes rõõmu kõige maailmale on valmistanud, kelle pärast kõik rahvas peavad hõiskama, Jumalat kiitma ja tänama.”

Lihtsat jõulusõnumit — meile on sündinud Õnnistegija Jeesus Kristus — igale isiklikult ja jagamiseks kõikidega, soovib

**Tiit
Salumäe**
Praost

Haapsalu

L, 1. dets kl 17 I advendi kontsert (toomkirik). Esinevad naiskoorid Kaasike ja Krõõt. Sissepääs vaba annetusega; **kl 18** advendiküünla süütamine piiskoplinnuses. Kõnelevad linnapea Urmas Sukles ja õpetaja Tiit Salumäe. Laulavad Haapsalu linna algkooli lapsed. NB! Advendiküünla süütame laupäeval!

P, 2. dets kl 11 I advendi jumalateenistus armulauaga (toomkirik). Laulavad Haapsalu koguduse segakoor ja Seinäjoe koguduse koorid (Soome); **kl 18** advendikontsert (toomkirik). Perekond Järvi kammeransambel. Piletiga.

K, 5. dets kl 18 kogudusekool (Jaani saal). **R, 7. dets kl 9** hommikupalvus (Jaani kirik); **kl 15** eakate teetund (Jaani saal); **kl 19** gospelkontsert (toomkirik). Esinevad Dave Benton, Meero Muusiku neidudekoor ja saateansambel. Piletiga (6–15 eurot).

L, 8. dets kl 19 kaunimad jõululaulud ja Soome iseseisvuspäeva jumalateenistus (toomkirik).

P, 9. dets kl 11 II advendi jumalateenistus armulauaga, leeripüha (toomkirik), laulab naisansambel Meelespea; **kl 11–12.15** lastekirik (toomkiriku käärkamber).

E, 10. dets kl 19 jõulukontsert (Jaani kirik). Ooperisolist Svetlana Musina (St Peterburg), klaveril Jelizeveta Pantzenko. Sissepääs vaba annetusega.

T, 11. dets kl 19 kontsert „Jõulud südames” (toomkirik). Esinevad Birgit Õigemeel ja Mihkel Mattisen. Piletiga (10–12 eurot).

R, 14. dets kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik); **kl 15** eakate teetund (Jaani saal); **kl 18** kirikukontsert (toomkirik). Sankt Peterburg Trio (viul, tšello, klaver) ja metsosopran. Piletiga (10 ja 15 eurot).

P, 16. dets kl 11 III advendi jumalateenistus armulauaga (toomkirik). Laulab toomkoor; **kl 17** jõulukontsert (Jaani kirik). Esinevad Haapsalu muusikakooli õpilased ja orkester.

N, 20. dets kl 12 ja 13 Haapsalu gümnaasiumi jõulukontserdid (toomkirik).

R, 21. dets kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik); **kl 10** Haapsalu linna algkooli jõulukontsert (toomkirik); **kl 11.30** Wiedemanni gümnaasiumi jõuluaktus (toomkirik); **kl 18** kontsert (Jaani kirik). Pööripäeva lugu. Esinevad Toomas Lunge, Ilona Aasvere ja Indrek Kalda (Tartu). Piletiga (10 ja 12 eurot).

P, 23. dets kl 11 IV advendi jumalateenistus armulauaga (toomkirik). Laulavad Sirje Kaasiku laululapsed; **kl 14** jõulukontsert (toomkirik). Arsise käsikellade ansambel ja rahvusoori Estonia solistid Oliver Kuusik ja Rauno Elp. Kunstiline juht Aivar Mäe. Piletiga (10/8 eurot).

E, 24. dets kl 19 jõuluõhtu jumalateenistus (toomkirik). Laulab toomkoor; **kl 24** jõuluõ-

2012. aasta jõuluaeg

missa (toomkirik). Laulab ansambel.

T, 25. dets kl 12 I jõulupüha jumalateenistus (toomkirik). Laulab koguduse segakoor.

K, 26. dets kl 12 II jõulupüha jumalateenistus (toomkirik).

N, 27. dets kl 18 johanneseapäeva kontsertaktus (toomkirik). Musitseerivad Katrin Lehisemets (laul), Taimi Kopli (viul), Jüri Ilves (orel). Kõnelevad linnapea Urmas Sukles ja õpetaja Tiit Salumäe. Koguduse teenetemärgi üleandmine.

R, 28. dets kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik). **P, 30. dets kl 11** jumalateenistus armulauaga (toomkirik).

E, 31. dets kl 18 vana-aasta jumalateenistus (toomkirik). Laulab koguduse segakoor; **kl 23.15 silvester vigilia** (toomkirik). Orelimuusika Lia Salumäe.

T, 1. jaan kl 12 uusaasta jumalateenistus (toomkirik).

P, 6. jaan kl 11 kolmekuningapäeva jumalateenistus (toomkirik). Laulavad koguduse koorid. Algab täiskogu koosolek; koguduse nõukogu valimised (kuni 13. jaan kl 10.30). Koguduse jõulupuu.

* Sündmustest täpsemalt loe <http://haapsalu.eelk.ee>

Hanila

P, 9. dets kl 15.30 II advendi jumalateenistus Virtsu seltsimajas.

P, 16. dets kl 15.30 III advendi jumalateenistus Virtsu seltsimajas.

E, 24. dets kl 13 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

P, 6. jaan kl 15.30 kolmekuningapäeva jumalateenistus Virtsu seltsimajas.

Karuse

P, 2. dets kl 14 I advendi jumalateenistus kirikus.

E, 24. dets kl 14 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus. Laulab Lihula Meeskoor.

Kirbla

P, 2. dets kl 15 I advendi missa; **kl 15** pühapäevakool.

P, 16. dets kl 15 III advendi missa; **kl 15** pühapäevakool.

E, 24. dets kl 16 jõuluõhtu jumalateenistus.

P, 6. jaan kl 15 Kristuse ilmunispüha missa; **kl 15** pühapäevakool.

Kullamaa

P, 2. dets kl 11 I advendi jumalateenistus

kirikus; **kl 16.30** bassbariton Mati Palmi kontsert ja adventitule süütamine kirikus.

P, 9. dets kl 11 II advendi jumalateenistus kirikus.

P, 16. dets kl 11 III advendi jumalateenistus kirikus.

P, 23. dets kl 11 IV advendi jumalateenistus kirikus.

E, 24. dets kl 16.30 jõulumuusika kontsert kirikus; **kl 17** jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

P, 30. dets kl 11 jumalateenistus kirikus.

P, 6. jaan kl 11 kolmekuningapäeva jumalateenistus kirikus.

Lihula

P, 2. dets kl 11 I advendi jumalateenistus kirikus armulauaga.

P, 9. dets kl 11 II advendi jumalateenistus kirikus armulauaga.

P, 16. dets kl 11 III advendi jumalateenistus kirikus armulauaga.

P, 23. dets kl 11 IV advendi jumalateenistus kirikus armulauaga.

E, 24. dets kl 18 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

T, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus kirikus armulauaga.

P, 30. dets kl 11 jumalateenistus armulauaga.

Lääne-Nigula

P, 2. dets kl 10 kogudusekool teemal Piibel, selle sisu ja sõnum; **kl 12** I advendi jumalateenistus armulauaga. Advendiküünla süütamine; **kl 13.30** noorte leerikursus.

N, 6. dets kl 9.30 hommikupalvus; **kl 13** erivajadustega rühm; **kl 17** koguduse lastekool Taebla vallamajas.

P, 9. dets kl 12 II advendi jumalateenistus armulauaga.

T, 11. dets kl 19 piibli- ja palvetund Taeblas.

N, 13. dets kl 9.30 hommikupalvus; **kl 13** erivajadustega rühm; **kl 15** eakate teetund Taebla vallamajas; **kl 17** koguduse lastekool Taebla vallamajas.

R, 14. dets kl 19 noorteõhtu Checkpoint.

L, 15. dets kl 11 lastehommik kogudusemajas.

P, 16. dets kl 10 kogudusekool teemal Piibel, selle sisu ja sõnum; **kl 12** III advendi jumalateenistus armulauaga; **kl 13.30** noorte ja nende vanemate leerikursus.

N, 20. dets kl 9.30 hommikupalvus; **kl 11** jumalateenistus Oru hooldekodus.

R, 21. dets kl 14 eakate teetund Paliveres

Lääne praostkonnas

Lähtru teel.

P, 23. dets kl 12 IV advendi jumalateenistus armulauaga; **kl 14** koguduse jõulupuu.

E, 24. dets kl 17 jõuluõhtu jumalateenistus. Jutlustab peapiiskop Andres Pöder. Ühendkoor ja saateansambel. Jumalateenistusest on otseülekanne ETVs.

T, 25. dets kl 12 I jõulupüha jumalateenistus armulauaga.

P, 30. dets kl 12 jumalateenistus armulauaga.

E, 31. dets kl 17 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.

T, 1. jaan kl 12 uusaasta jumalateenistus armulauaga. Uusaastatervitused, sõnavõttud.

P, 6. jaan kl 12 kolmekuningapäeva jumalateenistus armulauaga.

Märjamaa

(kõik sündmused on kogudusemajas, kui ei ole märgitud teisiti)

P, 2. dets kl 11 I advendi missa

E, 3. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.

T, 4. dets kl 7.30 missa.

K, 5. dets kl 17 pihiaeg; **kl 18.30** missa.

N, 6. dets kl 7.30 missa.

R, 7. dets kl 7.30 missa.

L, 8. dets kl 11 püha Neitsi Maarja pärispatuta saamise püha missa.

P, 9. dets kl 11 II advendi missa; **kl 11** pühapäevakool.

E, 10. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.

T, 11. dets kl 7.30 missa.

K, 12. dets kl 17 pihiaeg; **kl 18.30** missa.

N, 13. dets kl 7.30 missa.

R, 14. dets kl 7.30 missa.

P, 16. dets kl 11 III advendi missa.

E, 17. dets kl 7.30 missa; **kl 18** palvetund.

T, 18. dets kl 7.30 missa.

K, 19. dets kl 17 pihiaeg; **kl 18.30** missa.

N, 20. dets kl 7.30 missa.

R, 21. dets kl 18 toomapäeva missa.

P, 23. dets kl 11 IV advendi missa; **kl 11** pühapäevakool.

E, 24. dets kl 18 jõuluõhtu jumalateenistus (Maarja kirik).

T, 25. dets kl 11 Kristuse sündimispüha missa.

K, 26. dets kl 11 tehvanipäeva missa.

N, 27. dets kl 11 johannesepäeva missa.

R, 28. dets kl 18 süütalastepäeva missa.

P, 30. dets kl 11 I jõulujärgse pühapäeva missa. Pärast jumalateenistust koguduse jõulupuu.

E, 31. dets kl 18 vana-aastaõhtu missa (Maarja kirik).

T, 1. jaan kl 11 Jeesuse nimepäeva missa.

K, 2. jaan kl 17 pihiaeg; **kl 18.30** missa.

N, 3. jaan kl 7.30 missa.

R, 4. jaan kl 7.30 missa.

P, 6. jaan kl 11 Kristuse ilmumispüha missa; **kl 11** pühapäevakool.

Martna

P, 2. dets kl 13 I advendi jumalateenistus armulauaga pastoraadis.

P, 16. dets kell 13 III advendi jumalateenistus armulauaga ja **kl 14** koguduse jõulupuu pastoraadis.

E, 24. dets kl 15 jõululaupäeva jumalateenistus kirikus.

E, 31. dets kl 15 vana-aastaõhtu jumalateenistus kirikus.

P, 6. jaan kl 13 kolmekuningapäeva jumalateenistus armulauaga pastoraadis.

Mihkli

P, 9. dets kl 14 II advendi jumalateenistus armulauaga.

P, 23. dets kl 14 IV advendi jumalateenistus armulauaga.

E, 24. dets kl 14 jõuluõhtu jumalateenistus Pikavere palvemajas.

E, 24. dets kl 16 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

T, 25. dets kl 14 I jõulupüha jumalateenistus armulauaga. Järgneb koguduse jõulupuu.

Noarootsi

P, 2. dets kl 14 I advendi jumalateenistus (vallamaja saal); **kl 14.30** adventitule süütamine vallamaja ees.

E, 24. dets kl 15 jõuluõhtu jumalateenistus.

E, 31. dets kl 14 vana-aastaõhtu jumalateenistus armulauaga.

Nõva

P, 2. dets kl 11 I advendi jumalateenistus kirikus. Laulab Haapsalu koguduse toomkoor, juhatab Sirje Kaasik. Pärast teenistust adventitule süütamine kuusel vallamaja juures.

E, 24. dets kl 19 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus. Soleerib ja oreil saadab Danguole Tamberg.

E, 31. dets kl 18 vana-aastaõhtu jumalateenistus kirikus.

Piirsalu

P, 9. dets kl 13.30 II advendi jumalateenistus kirikus.

P, 23. dets kl 13.30 IV advendi jumalateenistus kirikus.

E, 24. dets kl 16 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

Ridala

P, 9. dets kl 13 II advendi jumalateenistus armulauaga kogudusemajas.

P, 23. dets kl 13 IV advendi jumalateenistus armulauaga kogudusemajas.

E, 24. dets kl 17 jõululaupäeva jumalateenistus kirikus.

E, 31. dets kl 23.15 vana-aastaõhtu jumalateenistus kirikus.

Varbla

P, 2. dets kl 13.30 I advendi jumalateenistus kirikus; **kl 16.30** adventitule süütamine vallakeskuses.

P, 16. dets kl 13.30 III advendi jumalateenistus kirikus.

E, 24. dets kl 15 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus.

P, 30. dets kl 13.30 jumalateenistus kirikus.

P, 6. jaan kl 13.30 kolmekuningapäeva jumalateenistus kirikus.

Vormsi

P, 2. dets kl 11 I advendi jumalateenistus.

P, 16. dets kl 11 III advendi jumalateenistus.

E, 24. dets kl 18 jõuluõhtu jumalateenistus.

T, 25. dets kl 11 I jõulupüha jumalateenistus.

P, 6. jaan kl 11 kolmekuningapäeva jumalateenistus.

Lääne Elu

- Läänemaa kirikuelu uudised.
- Igal teisipäeval kirikuteated.

Armsad õed ja vennad Lääne praostkonnas!

Hea Scripta Annalia lugeja!

Sel aastal saan esimest korda tervitada teid Schmalkaldeni dekanaadist ja soovida õnnistust adventi- ning jõuluaajaks Issanda Aastal 2012.

Ühtlasi tutvustan end teile lühidalt. Olen Schmalkaldeni evangeelse kirikuringkonna dekaan 1. septembrist 2012. Võtsin hea meelega vastu meie piiskopi kutse ja asusin augusti lõpus koos oma abikaasa ning meie kolme lapsega elama Schmalkaldenisse. Alustame oma perega uut kirikuaastat siin imeilusas Schmalkaldeni linnas ja tähistame siin oma esimesi jõulusid.

Avastan siin hulga uut nii meie dekanaadis kui ka üle selle piiride. Selle juurde kuuluvad aastatepikkused sõprusühendused Lääne praostkonnaga, millest olen juba nii palju kuulnud. Mul on hea meel, et sellest on saanud nii viljakas suhe. Tahan ka oma jõuga kaasa aidata, et meie sõprusühendused säiliks ja meie kohtumised kannaksid vilja. Kui Jumal lubab, saame isiklikult tutvuda tuleval aastal sõpruspäeval Haapsalus. Ootan seda reisi ja kõiki kohtumisi juba suure põnevusega.

Kõik saab uueks, sest Jumal tuleb inimesena meie juurde siia maailma — see on adventiaja sõnum. Soovin, et oleksime ühte liidetud Kristuse kaudu, et kogeksime isiklikult Jumala tervendavat ligiolu ja ammutaksime sellest jõudu.

Südamlike tervitustega
Schmalkaldenist
teie
Ralf Gebauer,
Schmalkaldeni kirikuringkonna dekaan

Innar Mäesalu
Lääne
maavanem

Üsna pea lõpeb 2012. aasta. Kas see aasta oli nagu iga teine või ikkagi kuidagi eriline?

Minule ja minu perele oli aasta kindlasti eriline, sest oleme otsustanud ennast siduda Läänemaaga. Detsembris täitub mul esimene aasta Lääne maavanemana.

Eesti teiste piirkondadega võrreldes on Läänemaa justkui enam hoitud ja kaitstud kants — nii kuritegevuse, liiklussurmade kui ka muude õnnetuste poolest. Vähemalt niisama palju kui mujal on aga Läänemaal inimesi, kes vajaksid meie abi ja hoolimist. Kirik ja koguduse liikmed on aegu olnud jõud, keda inimlikkus ja missioonitunne tõukab abivajajate poole. Teilt on palju õppida.

Soovin, et samasuguse entusiasmi suudaksime ka meie aidata suurte perede lapsi, hoolida noortest ja vanadest, tervetest ja haigetest.

Soovin, et riik ikka ja jälle tuleks endale meelde, et iga inimene meie riigis on vajalik ja toetamist väärt. Euroopa Liidu toel on aastaid füüsilist keskkonda uuendatud ja loodud ning see on väga hea. Käes on viimane aeg mõelda ja panustada just lastesse ning peredesse, sest lasteta ja täisväärtuslike peredeta pole Eesti rahval tulevikku!

Mul on hea meel, et Lääne maavanemana on mul võimalus koordineerida koostööd maavalitsuse ja praostkonna vahel. Aasta jooksul on ühiselt lahendatud mitu sisulist küsimust. Täna praost Tiit Salumäed ja soovin koostöö jätkumist.

Saadan teile soojad tervitused Schmalkaldeni dekanaadist ja soovin ühtlasi head adventi- ja jõuluaega Issanda Aastal 2012. Oleme ühte liidetud Jeesuse Kristuse läbi ja meil on nende sõprusühete üle väga hea meel.

Meenutan rõõmuga mullusuvist kohtumist praost Tiit Salumäe, õpetaja Peeter Paenurme ja õpetaja Kristel Engmaniga. Saksa ja Eesti vaimulike ühisseminaril Hofgeismaris rääkisime sellest, millised on jumalateenistuse ja ametitalituste väljavaated üha sekulaarsemaks muutuv maailmas.

See teema on aktuaalne nii Eesti kui ka Saksa kristlaste seas. Veetsime mõne päeva ka Schmalkaldeni dekanaadis ja Fambachis pidasime koos Jaakobuse-pidu. „Mõelge meie peale, kui te selle küünla süütate!” — nende sõnadega kinkis praost Salumäe meile küünla, mida kaunistab Haapsalu toomkiriku pilt. See küünal põleb ikka ja jälle, kui me tuleme kokku Issanda kogudusena.

Nende mõtetega tervitab teid teie

Michael Glöckner,
Fambachi koguduse õpetaja ja
Schmalkaldeni kirikuringkonna
dekaani asetäitja